

บทที่ 5

สำนักสันตติโศก

กอบชัย เวชพานิช (2526, หน้า 37-41), สมบัติ จันทรวงศ์ (2531, หน้า 27-29) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า สำนักสันตติโศก ก่อตั้งโดย สมณะโพธิรักษ์ ซึ่งถือกำเนิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ตรงกับวันอังคาร แรม 8 ค่ำ เดือน 7 ปี จอ แผ่นดินเกิดคือ จังหวัดศรีสะเกษ เดิมมีชื่อว่า มงคล รักพงษ์ ชื่อเล่นว่า “แป๊ะ” บิดาผู้ให้กำเนิด คือ นายทองสุข แซ่โจ้วซึ่งได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่เด็กชายมงคล รักพงษ์ อายุยังไม่ถึงหนึ่งขวบ ส่วนมารดาผู้ให้กำเนิด คือ นางบุญโฮม รักพงษ์ (พรหมพิทักษ์) บิดาเลี้ยง คือ สิบโทบุญเฉย รักพงษ์ มารดา ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2498 และบิดาเลี้ยงได้ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2512

ชีวิตเมื่อเยาว์วัย นายแพทย์สุรินทร์ พรหมพิทักษ์ ซึ่งเป็นลูกขอลไปเลี้ยงและต้องย้ายที่อยู่เป็นประจำ เพราะลุงเป็นนายแพทย์ประจำจังหวัด จนกระทั่งเกิดสงครามอินโดจีน ในขณะที่กำลังเรียนอยู่ชั้นประถม 2 ลุงจึงส่งกลับคืนมาให้มารดาซึ่งทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากพื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดอุบลราชธานี รกรากดั้งเดิมทั้งปู่ย่าตาทวด ล้วนอยู่ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ชีวิตวัยเด็กค่อนข้างลำบาก ฐานะทางบ้านพอใช้แต่เนื่องจากบิดามารดามีลูกหลายคน ศึกษาจบมัธยมปีที่ 8 ที่โรงเรียนสีตบุตรบำรุง กรุงเทพมหานคร ต่อจากนั้นจึงศึกษาต่อที่วิทยาลัยเพาะช่าง จนจบปีที่ 5 แผนกจิตรศิลป์ ระหว่างปี พ.ศ. 2496-2500 ขณะที่จบเพาะช่างปีที่ 3 เคยไปสมัครคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ไม่เคยไปเรียนหรือไปสอบเพียงแค่สมัครไว้เท่านั้น ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “รัก รักพงษ์” เมื่อศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเพาะช่างปี 5

ชีวิตการทำงาน ปี พ.ศ. 2501 เข้าทำงานที่บริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวและกำกับเวทีของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม (ช่อง 9 ในปัจจุบัน) ได้เป็นนักจัดรายการโทรทัศน์ทั้งรายการเด็ก รายการศึกษา และรายการทางวิชาการ เช่น รายการคนเก่งรุ่นจิ๋ว รายการภาษาศิลป์ เป็นต้น ได้เป็นครูสอนพิเศษทาง

ด้านศิลปะตามโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนเบญจมราชาลัย โรงเรียนสตรีประชากร ส่วนงานที่ชอบทำอีกอย่างคืองานประพันธ์ต่าง ๆ อาทิ เรื่องสั้น โคลงกลอน และ แต่งเพลง โดยนามปากกาที่ใช้มีหลายชื่อ เช่น มงคล พงษ์มงคล รุ่ง รังรักษ์ สไมย์ จำปาแพง เป็นต้น อีกทั้งเคยเป็นผู้ร่วมสร้างภาพยนตร์เรื่อง “โทน” และแต่งเพลง ประกอบภาพยนตร์จนโด่งดังใน ปี พ.ศ. 2512-2513 อาทิ เพลงฟ้าต่ำแผ่นดินสูง เพลงชื่นรัก เพลงกระต่ายเพื่อ

ชีวิตช่วงหนึ่งมีความสนใจเกี่ยวกับการศึกษา “จิต” แต่เป็นการศึกษาในเชิงไสยศาสตร์ เนื่องจากได้พบเห็นการสะกดจิต จึงมีความสนใจฝึกสะกดจิต ทดลอง ปฏิบัติเกี่ยวกับอำนาจจิตหรือพลังจิต เช่น เข้าทรง เขิญเทพ เล่นฤทธิ์เล่นเดช เป็นต้น แต่ภายหลังเห็นว่าไม่ใช่ทางจึงได้หยุดและหันมาปฏิบัติในแนวทางพุทธศาสนาแทน เคยเขียนหนังสือธรรม เล่มที่ 1 ชื่อ “ชีวิตนี้มีปัญหา” เล่มที่ 2 ชื่อ “คนคืออะไรทำไม สำคัญนัก” โดยทั้งสองเล่มใช้นามปากกาว่า “โพธิรักษ์” ส่วนเล่มที่ 3 ชื่อว่า “ลัทธิชีวิต” ได้ใช้นามปากกาว่า “รัก รักพงษ์”

ชีวิตนักบวช นายรัก รักพงษ์ อุปสมบท ที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 โดยมี พระราชวรคุณเป็นพระอุปัชฌาย์ฝ่ายธรรมยุต ได้ชื่อว่า “พระโพธิรักษ์” ต่อมาอุปสมบทเป็นพระสังกัคมหานิกายที่วัดหนองกระทุ่ม ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอคำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2516 โดยมี พระครูสถิตวุฒิคุณเป็นพระอุปัชฌาย์ จึงมีการถือโบสุทธอยู่ 2 ใบระยะหนึ่ง ต่อมาจึงได้นำโบสุทธิฝ่ายของธรรมยุตไปคืน ในวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2516 ที่วัดอโศการาม

วัตรปฏิบัติที่สมณะโพธิรักษ์ได้ยึดถือและปฏิบัติเป็นประจำตั้งแต่บวช มีดังนี้ (1) ละเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ (2) ละเว้นการบริโภคเกินกว่าวันละ 1 ครั้ง (3) ละเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด เช่น บุหรี่ หมากพลู ยานัตถ์ (4) ละเว้นการนอนกลางวัน ยกเว้นอาพาธ (5) ละเว้นการสวมรองเท้า (6) ละเว้นการใช้ยามและร่วม (7) ละเว้นการมีเงินมีทองหรือเครื่องตกแต่งประดับประดาเกินฐานะสมณเพศ (8) ไม่รคน้ำมนต์ ไม่ทำน้ำมนต์ (9) ไม่ทำพระเครื่องและพระบูชา และ (10) ไม่บูชาด้วยไฟด้วยควันเป็นสื่อ ไม่บูชาด้วยน้ำเป็นสื่อ เป็นต้น (กอบชัย เวชพานิช, 2526, หน้า 47)

ข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ นี้ สำนักย่อยในสาขาสันตือโสภทุกสำนักต้องปฏิบัติตามเหมือน ๆ กัน และจะมีการตรวจสอบกันและกันในแต่ละสำนักด้วยว่า ได้มีการปฏิบัติผิดแผกจากสำนักอื่น ๆ ในสาขาหรือไม่ ด้วยการประชุมกันเป็นระยะ ๆ หรือในเวลาที่มีกิจกรรมต่าง ๆ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2544, หน้า 17-26)

การก่อตั้งสำนักสันตือโสภ

เมื่อสมัยที่สมเด็จพระโพธิธิริภักษ์บวชใหม่ ได้มีญาติโยมสนใจและชอบในแนวทางการปฏิบัติ จึงได้หันมาติดตามและถือศีลด้วยกันจนกลายเป็นชนกลุ่มใหญ่ ในภายหลังมีจำนวนคนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงได้เกิดแนวคิดเรื่องการสร้างสำนักเป็นของตนเอง สำนักต่าง ๆ ของสันตือโสภจึงเกิดขึ้นหลายแห่งในเวลาต่อมา ดังต่อไปนี้ (ชาวอโสภ, 2526, หน้า 220-222)

1. พุทธสถานสันตือโสภ ตั้งอยู่ที่บริเวณสุขาภาล 1 คลองกุ่ม บางกะปิ กรุงเทพฯ
2. พุทธสถานสาธิตอโสภ ตั้งอยู่ที่ตำบลโคกเดื่อ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
3. พุทธสถานปฐมอโสภ ตั้งอยู่ที่ตำบลพระประโทน อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม
4. พุทธสถานสิริระอโสภ ตั้งอยู่ที่ตำบลกระแวงใหญ่ อำเภอกันทรลัภย์

จังหวัดศรีสะเกษ

5. พุทธสถานสิมาอโสภ ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองบัวศาลา อำเภอมือง

จังหวัดนครราชสีมา

6. พุทธสถานราชธานีอโสภ ตั้งอยู่ที่ตำบลบุงไหม อำเภวารินชำราบ

จังหวัดอุบลราชธานี

7. พุทธสถานภูผาฟ้าน้ำ ตั้งอยู่ที่ตำบลป่าแป๋ อำเภอมแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
8. สัมมสถานทักษิณอโสภ ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านควน อำเภอมือง จังหวัดตรัง
9. สัมมสถานหินผาฟ้าน้ำ ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

สำนักของสันตือโสภเหล่านี้เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันสร้างขึ้นด้วยความศรัทธา

ต่อสมเด็จพระโพธิธิริภักษ์ จึงมีการบริจาคตริภย์หรือที่ดินตามฐาณะของตน โดยเฉพาะ

นางสันติยา วีระพันธุ์ เป็นผู้ที่ได้บริจาคตดินของตนประมาณ 7 ไร่ เพื่อสร้าง

“พุทธสถานสันตือโสภ” ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมใหญ่ของชาวโศกในกรุงเทพมหานคร ส่วนสำนักต่าง ๆ ของสันตือโสภเป็นเหมือนจุดศูนย์รวมของผู้ที่ต้องการจะศึกษาหรือเข้าร่วมกลุ่มกับสันตือโสภ ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าร่วมยังสำนักที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณที่ใกล้เคียงกับที่อยู่ของตนได้สะดวกยิ่งขึ้น

นักบวชชาวโศก

การบวชในสำนักสันตือโสภ เป็นการบวชโดยสมณะโพธิรักษ์เป็นอุปัชฌาย์ และมีพระคู่สวดกับพระอันดับที่เป็นกลุ่มของชาวโศกเท่านั้น การปกครองสงฆ์อาศัยการฟังโอวาทจากสมณะโพธิรักษ์ จากนั้นจึงประชุมและนำมติสงฆ์ในสถานนั้นเป็นเกณฑ์ วัตรปฏิบัติสำคัญที่สมณะโพธิรักษ์เน้นเพิ่มเป็นพิเศษสำหรับนักบวชของสันตือโสภ คือ อภินิหาร 10 ประการ ดังปรากฏใน บัณฑิตอภินิหารสูตร คือ ธรรม 10 ประการ ที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ มีดังนี้ (1) บัดนี้เราเป็นผู้มีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว (2) การเลี้ยงชีพของเรา เนื่องด้วยผู้อื่น (3) อากาโรค วาจา อย่างอื่น ที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ ยังมีอยู่อีก (4) เราดิเคยตนเองด้วยศีล ได้หรือไม่ (5) ผู้รู้ใคร่ครวญแล้ว ดิเคยเราด้วยศีล ได้หรือไม่ (6) เราจักต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น (7) เรามีการกระทำเป็นของตน ทำดีเราดี ทำชั่วเราชั่ว (8) วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้ เราทำอะไรอยู่ (9) เรายินดีในความสงบหรือไม่ และ (10) อุตตริมนุสสรธรรมอัน เราได้บรรลุแล้ว มีอยู่หรือไม่ ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเจิน เมื่อเพื่อนนักปฏิบัติธรรมถามในภายหลัง (ชาวโศก, 2526, หน้า 223) สำหรับจิตรของนักบวชในสำนักสันตือโสภ มีลักษณะเป็นสี่คำเข้ม เพราะรักษาความสะอาดได้ง่าย นักบวชจะไม่โกนหัว มีการเดินบิณฑบาตเป็นแถว นักบวชส่วนใหญ่จะทำงานร่วมกับญาติธรรมทุกอย่าง เช่น งานทำความสะอาด งานก่อสร้างต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนงานที่เกี่ยวกับเอกสารและการเผยแพร่ นักบวชจะมีส่วนร่วมด้วย รวมทั้งกิจกรรมทั้งหมดของสำนักสันตือโสภ ต้องมีความสามัคคีกันทำโดยเน้นคำขวัญที่ว่า “ประโยชน์สูง ประหยัดสุด” (ภัทรพร สิริกาญจน, 2544, หน้า 29-31)

กลุ่มญาติธรรมของสำนักสันตือโสภ เรียกว่า ชาวโศก ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการประกาศแนวทางการปฏิบัติธรรมของสมณะโพธิรักษ์ เมื่อปี พ.ศ. 2518 โดยอาศัย

สถานปฏิบัติธรรมแดนอโศกเป็นสถานที่เผยแพร่ธรรม ซึ่งการเผยแผ่และประกาศธรรมในสมัยนั้นยังไม่แพร่หลายนัก มีเพียงกลุ่มผู้ที่ฟังธรรมะจากสมณะโพธิรักษ์แล้วบังเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ปฏิบัติตามคำสอนและรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ยังไม่ถึงขั้นเป็นกลุ่มหรือชุมชนอย่างชัดเจน แต่ถือเป็นจุดกำเนิดของชาวอโศก ซึ่งได้ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้นในเวลาต่อมา กลุ่มเหล่านี้เรียกว่า “ญาติธรรม” กลุ่มญาติธรรมคือผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มสันติอโศก และพร้อมที่จะปฏิบัติตามวัตรของสำนักเท่านั้นจึงจะได้ชื่อว่าเป็นญาติธรรม ส่วนผู้ที่เข้าไปเพื่อศึกษาหาข้อมูลเพื่อการวิจัยหรือเพื่อศึกษาหาความรู้ไม่นับว่าเป็นญาติธรรม (ภัทรพร สิริกาญจน, 2544, หน้า 40-43)

จากการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มสันติอโศก ของพจน์ โชคสวัสดิ์ไพศาล (พจน์ โชคสวัสดิ์ไพศาล, 2545) พบว่า พุทธสถานสันติอโศกเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชาวอโศกทั่วประเทศ กิจกรรมของพุทธสถานและฆราวาสในแต่ละพุทธสถานต้องรายงานมายังพุทธสถานสันติอโศก เพื่อการทำสรุปรายงานของเครือข่ายต่าง ๆ และพิมพ์เผยแพร่ในหมู่ชาวอโศก นอกจากนี้ พุทธสถานสันติอโศกยังเป็นศูนย์กลางการรับส่งผลิตภัณฑ์ชุมชน แต่พุทธสถานสันติอโศกนั้นมิได้เป็นศูนย์กลางการบริหารเครือข่ายของกลุ่มสันติอโศก เพราะเครือข่ายต่าง ๆ อยู่ภายใต้การดูแลของพุทธสถานแต่ละแห่ง และพุทธสถานแต่ละแห่งต่างมีอำนาจบริหารเป็นอิสระในตนเอง ชาวอโศกจะมีการชุมนุมใหญ่ที่พุทธสถานปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม หลังวันออกพรรษา เพื่อเลือกสมณะที่จะทำหน้าที่สมภารของแต่ละพุทธสถาน โดยสมณะจะตกลงกันเองและมีสมณะโพธิรักษ์เป็นประธานในการประชุม ฆราวาสและสิกขมาตไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกสมภาร แต่อยู่ในความสนใจของชาวบ้าน คนวัด และอาคันตุกะประจำที่ต้องการจะทราบว่า สมภารของตนเป็นใคร โดยสมภารแต่ละรูปจะรับผิดชอบกิจกรรมทั้งหมดของพุทธสถาน รวมไปถึงสมณะและฆราวาสในแต่ละพุทธสถานด้วย บทบาทของสมณะโพธิรักษ์ในฐานะผู้นำของชาวอโศก เป็นไปในเชิงพิธีกรรมมากกว่าในเชิงบริหาร และสมณะโพธิรักษ์ได้รับการนับถือยกย่องให้เป็นที่ปรึกษาของเครือข่าย รวมทั้งเป็นประธานในการประชุมเกือบทุกชุด ในส่วนของการบริหารพุทธสถานแต่ละแห่งจะมีผู้นำ คือ สมภาร และคณะกรรมการสมณะซึ่งประกอบด้วยสมภารและสมณะทุกรูปของทุกพุทธสถาน โดยสมภารจะเป็นผู้รายงานปัญหาและกิจกรรมของ

พุทธสถานของตนต่อที่ประชุมสมณะ เพื่อให้สมณะช่วยกันพิจารณาเรื่องปัญหาและเรื่อง การเลื่อนระยะเวลาหรือยกเลิกกิจกรรมต่าง ๆ ในส่วนของสิกขมาตจะมีโครงสร้างใน เชิงบริหารเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะหลวมกว่าโครงสร้างของสมณะ โดยสิกขมาตจะเป็น ผู้ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับผู้เตรียมบวชฝ่ายหญิง ตลอดจนอารามิกาและอาคันตุกะประจำ ฝ่ายหญิงด้วย ในส่วนของชาวบ้านจะมีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งจะมี สมณะเป็นประธาน ส่วนกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มครู กลุ่มคนทำงานในสำนักงาน กลุ่มคนขายของ เป็นต้น จะมีการตั้งคณะกรรมการของตนเพื่อพิจารณาตัดสินใจ สมณะที่ทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาประจำกลุ่ม และ เป็นผู้ให้คำปรึกษาในด้านที่เกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรมและปฏิบัติธรรม

ขั้นตอนการเข้าเป็นสมาชิกชาวโศก

ชาวโศกต้องเป็นผู้ที่ศึกษาปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โดย การถือศีล ละอบายมุขอย่างเคร่งครัด การรับประทานอาหารมังสวิรัตติ ตลอดจนสิ่งเสพติด มีการ “คบคู้” (การสนทนา) กับ “หมู่กลุ่ม” (กลุ่มสมาชิก) พอสมควร และร่วมกัน ทำงานด้านศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคม ซึ่งผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามนี้ไม่จำเป็นต้อง อยู่อยู่ในบริเวณพุทธสถานเท่านั้น ผู้ที่อยู่ห่างไกลหากถือวัตรปฏิบัติตนเช่นเดียวกัน จะนับว่าเป็นชาวโศกด้วย ดังนั้น ชาวโศกจึงมีกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ มีการตั้งเป็นกลุ่มเป็นชมรมขึ้นเพื่อการ “พบปะ” (การสนทนา) พุคคยธรรมะ และ ร่วมมือกันสร้างสรรคงานเพื่อสังคมในบางจังหวัด การรวมตัวของชาวโศกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด ไม่ว่าจะเป็พระหรือฆราวาส ทุกคนต่างมีวัตถุประสงค์ที่ตรงกัน คือ การถือศีล และปฏิบัติตนให้อยู่ในทำนองครองธรรม สิ่งที่พวกเขายึดเป็นแนวทางปฏิบัติ คือ พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ สมาชิกชาวโศกสามารถจำแนกออกได้ เป็น 2 ประเภท คือ สมาชิกชาวโศกที่ต้องการบวชเป็นสมณะหรือสิกขมาต และสมาชิก ผู้ปฏิบัติธรรม

นักบวชของอโศก ฝ่ายชายเมื่อบวชเป็นสงฆ์ของพุทธศาสนาจะปฏิบัติตามศีล ตามวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ถือศีล 10 ระดับจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และ ปาฏิโมกขบทเทศ (พระวินัย 227 ข้อ) อย่างเคร่งครัด ชาวโศกที่ปรารถนาจะบวช

ต้องเพิ่มระดับความก้าวหน้าตามรูปแบบของกลุ่มสันตือ โศก โดยเริ่มจากการสมัครเป็น “อาคันตุกะจร” (สมาชิกชั่วคราว) อาศัยอยู่ในเขตพุทธสถานของสันตือ โศก โดยการขอ “วิกัปป” (การขออนุญาตพักในพุทธสถาน) จากสมณะโพธิรักษ์หรือสมณะที่แสดงธรรม ในวันนั้น สำหรับอาคันตุกะฝ่ายหญิงมักจะขออนุญาตอยู่ต่อจากสิกขมาต และตลอด ระยะเวลาที่อาคันตุกะจรพักอยู่ในเขตพุทธสถาน อาคันตุกะจรต้องถือศีลและรับประทาน อาหารมังสวิรัต โดยทั้งหมดนี้ควรจะขอเป็นอาคันตุกะจรก่อนอย่างน้อย 3 เดือน ก่อนที่จะสมัครเป็นอาคันตุกะประจำ (สมาชิกประจำ) และอาคันตุกะประจำจะต้องขอ “วิกัปป” ทุก 7 วันของการพัก และแต่ละคนจะอยู่ในฐานะอาคันตุกะประจำอย่างน้อย 6 เดือน ก่อนที่จะสมัครเป็นนักบวชของชาวโศก การบวชเป็นนักบวชโศกมีขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อการฝึกฝน การขัดเกลา และการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกของสงฆ์อย่าง เกร่งครัด ดังต่อไปนี้ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2531, หน้า 65)

1. การปฏิบัติธรรมกับหมู่คณะของชาวโศก โดยการสมาทานรักษาศีล 8 ฝ่ายชายเรียกว่า “อารามิก” (คนวัดชาย) ฝ่ายหญิงเรียกว่า “อารามิกา” (คนวัดหญิง) อย่างน้อย 1 ปี 6 เดือน ก่อนที่จะสมัครเป็นผู้เตรียมบวช (ปะ) อันย่อมาจากคำว่า “ปฏิบัติ”

2. “อารามิก” และ “อารามิกา” จะต้องอยู่ในฐานะปะอีกอย่างน้อย 4 เดือน สำหรับปะชาย และ 6 เดือน สำหรับปะหญิง

3. การขอเปลี่ยนฐานะจาก “ปะ” ขึ้นเป็นผู้เตรียมบวช เรียกว่า “นาค” สำหรับ ฝ่ายชาย และ “กรั๊ก” สำหรับฝ่ายหญิง โดยทั้งสองฝ่ายจะต้องโกนศีรษะ และ แต่ง เครื่องแบบเสื้อขาวขลิบน้ำตาลสำหรับนาค และห่มสไบสีน้ำตาลสำหรับกรั๊ก ผู้เป็นนาคจะอยู่ในฐานะนี้นานประมาณ 4 เดือน ส่วนกรั๊กจะอยู่ประมาณ 1 ปี 6 เดือน

4. การขอเลื่อนฐานะจากนาคเป็นสมณเพศ และกรั๊กเป็นสิกขมาต สมาทานศีล 10 สมณเพศจะอยู่ในฐานะนี้ประมาณ 4 เดือน จึงขอเลื่อนฐานะอุปสมบทเป็นพระภิกษุหรือ สมณพราหมณ์ ส่วนฝ่ายหญิง การมีฐานะเป็นสิกขมาตถือเป็นสูงสุด

ในการเลื่อนฐานะตั้งแต่ “ปะ” เป็น “นาค” จนถึงการเป็นพระ “ภิกษุ” จะต้อง แจ้งความจำนงต่ออุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จึงจะนำเข้าคณะสงฆ์ เพื่อขอให้พิจารณาและลงมติ ต่อเมื่อมติสงฆ์เห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์จึงจะเลื่อนฐานะขึ้นได้ ดังนั้น การบวช จึงเป็นการบวชโดยมติสงฆ์และคณะสงฆ์เป็นผู้บวชให้ หากคณะสงฆ์พิจารณาแล้ว

ยังไม่เห็นควรให้เลื่อนฐานะจะต้องอยู่ในฐานะเดิมต่อไปอีก ในการรับรองสถานภาพของภิกษุใหม่เข้ามาเป็นสมาชิกของสงฆ์เป็นอำนาจของคณะสงฆ์ตั้งแต่ 10 รูปขึ้นไป มิใช่อำนาจของตัวอุปัชฌาย์

ความขัดแย้งของสำนักสันตือโสภกับ

กรมการศาสนาและมหาเถรสมาคม

การที่สำนักสันตือโสภมีแนวคิด และวัตรปฏิบัติที่แตกต่างจากข้อกำหนดของมหาเถรสมาคมในหลายด้าน อาทิ ชาวอโศกเห็นว่า การบริโภคอาหารมังสวิรัตติเป็นการปฏิบัติศีลข้อที่หนึ่งให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เป็นการตัดกิเลส คือ ความอโรยทางลิ้นโดยตรง ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพใจ และเศรษฐกิจดีขึ้น เป็นการดำเนินรอยตามพระศาสดา และยอมได้ชื่อว่าเป็นผู้เลี้ยงง่าย แต่ทางมหาเถรสมาคมมีความเห็นว่าการบริโภคอาหารมังสวิรัตติ เป็นการทำตนให้เป็นคนเลี้ยงยาก ถ้ากินผักตัดกิเลสได้ วัว ควาย คงหมดกิเลสกันไปแล้ว การเลือกกินแต่อาหารมังสวิรัตติ เป็นการปฏิบัติตามปฏิปทาของพระเวททัต หรือเรื่องของพระพุทธรูป ชาวอโศกมีความเห็นว่า คนศาสนาเอามาใช้เป็นเครื่องมือค้าขายสร้างความร่ำรวยให้กับตน เป็นการทำให้พุทธศาสนา กลายเป็นพุทธพาณิชย์ ทำให้ชาวพุทธกลับเข้าลัทธิเทวนิยม ออกนอกแนวทางหลักธรรมในพุทธศาสนา ชาวอโศกจึงไม่ส่งเสริมการมีพระพุทธรูปแต่ไม่รังเกียจพระพุทธรูป เพราะพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าที่ชาวอโศกรับไหว้เคารพบูชากัน ด้วยดีตลอดมา แต่ทางมหาเถรสมาคม เข้าใจเห็นว่า ชาวอโศกไม่กราบไหว้พระพุทธรูป และการที่ชาวอโศกมีแนวโน้มนำไม่ส่งเสริมการมีคณะนั้นเท่ากับว่า ชาวอโศกกำลังคิดจะตั้งตัวเป็นศาสดาเสียเอง และชาวอโศกยังมีพฤติกรรมอีกหลาย ๆ อย่างที่ถือได้ว่าเป็นเสี้ยนหนามของศาสนาโดยตรง (สมณะ โพธิรักษ์, 2548, หน้า 80-81) รวมถึงการประพฤติปฏิบัติตนของสมณะ โพธิรักษ์ที่ผิดแผกไปจากพระภิกษุอื่น จนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการแตกออกเป็นหมู่กลุ่มต่างหาก การปฏิบัติที่ผิดแผกเรื่องสำคัญ คือ เรื่องการขึ้นศาลาสวดมนต์ โดยที่พระโพธิรักษ์ไม่ค่อยได้ขึ้นสวดนักษ หรือ

เมื่อขึ้นไปแล้วจะนั่งสงบพนมมือ ลักษณะท่าที่ไม่ยอมผ่อนปรนในเรื่องการสวดมนต์
อย่างที่ทราบกันอยู่ทั่วไปนั้น เป็นสิ่งที่ชาวโศกยึดถือมาจนทุกวันนี้ (สมบัติ จันทรวงศ์,
2531, หน้า 43)

กรณีความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องนิกาย กล่าวคือ หลังจากที่สมณะโพธิรักษ์
ได้เข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาฝ่ายธรรมยุติกนิกายที่วัดโศการาม
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 โดยพระราชวรคุณ
เป็นพระอุปัชฌาย์ พระโพธิรักษ์ได้ดำรงสมณเพศ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด
โดยทำกิจวัตรต่าง ๆ เป็นอย่างดีมีความรู้ความสามารถ พระอุปัชฌาย์จึงให้พระโพธิรักษ์
แสดงพระธรรมเทศนาในขณะที่มีพรรษาเพียงพรรษาแรก ต่อมาเริ่มมีผู้เลื่อมใสศรัทธา
ตามแนวทางและปฏิบัติที่พระโพธิรักษ์ปฏิบัติ โดยมีทั้งพระภิกษุจากธรรมยุติกนิกาย
และมหานิกาย รวมทั้งฆราวาสที่เป็นอุบาสกและอุบาสิกา คณะเหล่านั้นต้องการร่วม
ศึกษาและขอให้ไปอบรมบรรยายธรรม และพาปฏิบัติกรรมฐาน ที่แคนอ โศก
ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พระโพธิรักษ์จึงได้ขออนุญาตต่อ
พระอุปัชฌาย์ แต่ไม่ได้รับอนุญาตเพราะมีพระจากมหานิกายร่วมอยู่ด้วย แต่ถ้าประสงค์
จะไปและอยู่ร่วมกับพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย จะต้องกินใบสุทธิ พระโพธิรักษ์ตกลงจะกิน
ใบสุทธิ ทว่าขอเดินทางไปที่แคนอ โศกก่อน และพระโพธิรักษ์ได้เล่าเรื่องข้อขัดข้อง
ที่จะมาปฏิบัติธรรมที่แคนอ โศกให้แก่พระครูสถิตวุฒิกุลซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์อยู่ที่
วัดหนองกระทุ่มพืง ซึ่งพระครูสถิตวุฒิกุลได้กล่าวว่า ปัญหาที่แก้ได้โดยการสวดญัตติ
เข้าเป็นพระภิกษุในฝ่ายมหานิกายเสีย ดังนั้นพระโพธิรักษ์จึงเข้าพิธีสวดญัตติเป็น
พระมหานิกายเมื่อ พ.ศ. 2516 จึงทำให้มีใบสุทธิอยู่ 2 ใบ และได้นำใบสุทธิฝ่ายธรรมยุต
ไปคืนแก่เจ้าคุณวัดโศการามในภายหลัง จากนั้นพระโพธิรักษ์จึงพาผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใส
ร่วมปฏิบัติธรรมที่แคนอ โศก โดยมีพระภิกษุและสามเณรจากทั้งสองนิกายร่วมอยู่ด้วย
เหตุที่พระโพธิรักษ์มีความเห็นจะเอื้อเพื่อธรรม เพราะเห็นว่าพุทธศาสนาและธรรมวินัย
เป็นเรื่องสากล ผู้ใดสนใจศึกษาปฏิบัติจนเกิดมรรคผล จะเป็นความเจริญนำยินดีของ
ผู้นั้น การลดละ เลิกอกุศล กิเลส ตัณหา อุปาทาน ไม่ได้เป็นหลักที่มีเฉพาะในคณะสงฆ์
ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หากแต่เป็นเป้าหมายของผู้หวังถึงฝั่งพระนิพพาน จึงไม่ควรจะแยกฝ่าย
อันแสดงถึงความเป็นผู้มีจิตใจแคบ ไม่เอื้อเพื่อธรรม เมื่อพิจารณาถึงเจตนาและ

ประโยชน์ที่จักได้รับ อีกทั้งพระราชบัญญัติการปกครองสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งใช้บังคับในขณะนั้น ไม่มีข้อห้ามไม่ให้พระภิกษุทั้งสองนิกายศึกษาและปฏิบัติร่วมกัน พระโพธิ์รัศมีจึงได้นำพาหมู่กลุ่มร่วมสมานสังวาสและปฏิบัติธรรมตามแนวทางที่เห็นว่าถูกต้องตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพาคณะประกาศสังฆธรรมมาจนถึงทุกวันนี้ หากว่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นไม่มีข้อห้ามพระโพธิ์รัศมีในการที่จะเข้าร่วมปฏิบัติธรรมกับพระสงฆ์จากมหานิกายแล้ว จักไม่มีความจำเป็นใดที่จะต้องคืนใบสุทธิให้แก่อุปัชฌาย์ และมาสดบัญญัติเข้าเป็นพระสงฆ์ในฝ่ายมหานิกายอีกครั้ง ให้เหมือนว่าพระโพธิ์รัศมีเป็นสงฆ์ทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย ซึ่งที่จริงย่อมเป็นเช่นนั้นไม่ได้ ในภายหลังจากที่เริ่มแยกตัวออกมาปฏิบัติธรรมภายใต้การนำของพระโพธิ์รัศมี ซึ่งมีความตั้งใจจริงและปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ในพระไตรปิฎก อันทำให้วัตรปฏิบัติของพระภิกษุชาวอโศกแตกต่างจากพระสงฆ์ในมหาเถรสมาคม เช่น ชาวอโศกไม่กินเนื้อสัตว์ แต่กินอาหารมังสวิวัตติ พระภิกษุชาวอโศกไม่ใช้เงินใช้ทอง ฉันทอาหารวันละหนึ่งมือ (ไม่มีน้ำปานะ) ไม่ใช้ยาม ไม่สวมรองเท้า ไม่ใช้ร่ม ไม่ใช้หอย ไม่รดน้ำมันต์ ไม่แจกเครื่องรางของขลัง ไม่บูชาไฟ ไม่เล่นเครื่องดนตรี และอื่น ๆ อีก จึงทำให้ถูกเพ่งเล็งว่าอวดดี และมีการกีดกัห้ามพระโพธิ์รัศมีและคณะชาวอโศกเผยแผ่ประกาศสังฆธรรมตามความเชื่อของตน เมื่อพระโพธิ์รัศมีและคณะได้พิจารณาถึงสังฆะที่จะต้องเป็น และผลจากการปฏิบัติตามธรรมวินัยที่แตกต่างกันของสงฆ์ทั้งสองฝ่าย ซึ่งทำให้ไม่อาจจะร่วมทำสังฆกรรมกันได้ เพราะเป็นนานาสังวาสกับพระภิกษุสงฆ์อื่น นอกจากนั้น ยังพบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ กล่าวคือ เมื่อมีผู้เลื่อมใสจะเข้ามาบวช เจ้าคณะอำเภอได้ห้ามพระครูสถิตวุฒิกุลบวชให้ชาวอโศก หรือผู้ที่บวชเป็นพระแล้วหากจะสอบนักธรรม ตรี-โท-เอก ตามธรรมเนียมจะมีการกีดกันและห้ามมิให้สอบ รวมถึงการห้ามออกเผยแผ่ธรรมะ หากยินยอมให้ออกเผยแผ่อาจจะปลดอุปชฌาย์ผู้บวชให้พระโพธิ์รัศมี มีคำสั่งห้ามออกเดินจาริกเผยแผ่ธรรมะ และให้เปลี่ยนจีวรเป็นสีเหลือง แต่พระโพธิ์รัศมีไม่ยอมเปลี่ยน เพราะพระโพธิ์รัศมีเห็นว่าผิดพระวินัยมหาวรรคจีวรชั้นชกษ่อ 169 ซึ่งภิกษุทรงจีวรสีคราม สีเหลือง สีแดง สีบานเย็น สีดำ สีแสด สีชมพู ประชาชนพากันเพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม

พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติไม่ให้ใช้จิวรสีต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ผู้ใดใช้อับติทุกกฎ (กลุ่มญาติธรรม, 2525, หน้า 198-206)

กรณีความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกันในเรื่องนิกายของพระโพธิ์รักษ์นั้น สมบัติ จันทรวงศ์ (2531, หน้า 45-46) ให้ข้อสรุปว่าเป็นเพียงผลปลายเหตุเท่านั้น ตัวความขัดแย้งที่แท้จริงอยู่ที่ความเชื่อและแบบปฏิบัติของพระโพธิ์รักษ์และพวก ซึ่ง “ล้ำหน้า” กว่าที่ชุมชนสงฆ์ไทยแบบเดิมจะสามารถรับได้มากกว่าอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้ แม้จะเข้ามาบวชเป็นพระในมหานิกายแล้ว พระโพธิ์รักษ์และคณะยังคงต้องประสบปัญหาหยุดหย่อนในแบบเดิมเหมือนที่เคยเกิดขึ้นเมื่อครั้งสังกัดธรรมยุติกนิกาย ดังปรากฏว่า เมื่อพระโพธิ์รักษ์กับชาวอโศก ได้ทำนุและปฏิบัติงานทางศาสนาอยู่ที่แดนอโศก ได้มีเหตุต่าง ๆ เกิดขึ้นไม่หยุดหย่อน เช่น ถูกพระผู้ปกครองตั้งข้อรังเกียจว่า แดนอโศกมิได้ขออนุญาตจัดตั้งตามระเบียบ พระนักบวชชาวอโศกไม่อยู่ในพรรษา พระนวกะที่พระโพธิ์รักษ์สั่งสอนอบรมไม่ได้รับให้เข้าสอบนักธรรมตรี โท เอก เป็นต้น และสำหรับในช่วงเวลานั้นปัญหาจะหนักหน่วงกว่าเดิม เพราะระดับของปัญหายิ่งสูงขึ้นไปสู่ระดับการรับรู้และมีการเคลื่อนไหวจัดการของทั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง

การประกาศนานาสังวาส ในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2518 พระโพธิ์รักษ์พร้อมด้วยคณะสงฆ์จำนวน 21 รูป และสามเณรจำนวน 2 รูป ได้ประกาศท่ามกลางการประชุมพระนวกะที่วัดหนองกระทุ่มว่า จะขอแยกเป็นนานาสังวาส คือ การประกาศลาออกจากการปกครองของมหาเถรสมาคม โดยคณะสงฆ์ชาวอโศกขอปกครองตนเองตามหลักธรรมวินัย ซึ่งในภายหลังเมื่อถูกฟ้องเป็นคดี สมณะโพธิ์รักษ์ได้ยกเรื่องนานาสังวาสขึ้นเป็นข้อต่อสู้ประการหนึ่งด้วย (สมณะโพธิ์รักษ์, 2548, หน้า 22-23)

เหตุการณ์สำคัญคดีสันตืออโศก

ภายหลังจากการประกาศนานาสังวาส ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ กับสำนักสันตืออโศกพอสรุปได้ดังต่อไปนี้ (ปิยนาด วรศิริ, 2533)

สรุปเหตุการณ์สำคัญช่วง พ.ศ. 2518-2524

ภายหลังการประกาศไม่ขอขึ้นต่อคณะสงฆ์ไทยของพระโพธิ์ธรรมาจารย์ เจ้าหน้าที
ราชการได้รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่กรมการศาสนาและมหาเถรสมาคม ทั้งนี้
มหาเถรสมาคมได้มีมติมอบให้สมเด็จพระวันรัต ผู้ปฏิบัติหน้าที่เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
พิจารณาดำเนินการ สำหรับทางราชการได้มอบหมายให้ระดับอำเภอเป็นผู้ติดตาม
ความเคลื่อนไหวของคณะสงฆ์แดนอโยชัยอย่างใกล้ชิด และรายงานให้ทางจังหวัดทราบ
สำหรับสภาพการณ์ฝ่ายการเมืองในช่วงนั้นรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กำลังเผชิญ
กับกระแสความวุ่นวายทางการเมืองจากความตื่นตัวของกลุ่มต่าง ๆ ต่อประชาธิปไตย
ส่วนทางฝ่ายมหาเถรสมาคมได้เผชิญกับการเคลื่อนไหวของ “กลุ่มพระการเมือง” ที่นิยม
อุดมการณ์ฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ซึ่งก่อให้เกิดความวุ่นวายปั่นป่วนในวงการสงฆ์ไม่น้อย
ทีเดียว

12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 กรมการศาสนาออกแถลงการณ์เรื่อง “บุคคลและ
คณะบุคคลแสดงตนเป็นนักบวช มีพฤติกรรมคุกคามคณะสงฆ์ไทย และบ่อนทำลาย
พุทธศาสนา” แม้มิได้มีการระบุชื่อ แต่พฤติกรรมของนักบวชที่ถูกระบุ คือ นักบวชของ
สำนักสันตติอโศกและสังฆะโลภุทธระนั่นเอง

ปี พ.ศ. 2523 พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมี
พันเอก (พิเศษ) จำลอง ศรีเมือง นายทหาร จปร. รุ่น 7 ซึ่งขณะนั้นได้ปฏิบัติธรรมกับ
สำนักสันตติอโศก เป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และพันเอก (พิเศษ) จำลอง ศรีเมือง
ได้รับเลือกเป็นประธานกองทัพธรรมมูลนิธิและอุปนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย
ในปี พ.ศ. 2524

ในปี พ.ศ. 2524 สำนักสันตติอโศกปรากฏเป็นข่าวใหญ่ 2 ครั้ง ครั้งแรกคือ ใน
เดือนเมษายน เกี่ยวกับการลอบสังหารชาวบ้านที่บ้านกระแซงใหญ่ อำเภอกันทรลักษ์
จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเค้ามูลมาจากความแตกแยกในเรื่องการนับถือพระภิกษุ ระหว่าง
วัดเก่า (วัดบ้านกระแซงใหญ่) กับวัดใหม่ (พุทธสถานศรีระอโศก) โดยที่หมู่บ้าน
ดังกล่าวเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีความเข้าใจว่า ชาวบ้านที่
เลื่อมใสวัดใหม่และพระภิกษุในวัดใหม่เป็นพวกคอมมิวนิสต์ ในปลายปี พ.ศ. 2524
คือ ในวันที่ 27 พฤศจิกายน กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.)

เสนอบทความวิทยุรายการสยามมานูสติ เรื่อง “เสรีภาพบางที่ก็มีพิษ” มีเนื้อหาท้วงติงพฤติกรรมของสำนักสันตือ โศก (แต่มิได้ระบุชื่อ) ว่าจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ด้วยการถูกคอมมิวนิสต์นำไปใช้เป็นเครื่องมือโดยไม่รู้ตัว จึงได้รับการตอบโต้ทันทีจาก พันเอก (พิเศษ) จำลอง ศรีเมือง ในฐานะประธานกองทัพธรรมมูลนิธินิว ผู้เขียนบทความไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง ขอให้ทาง กอ.รมน. ไปตรวจสอบและออกบทความใหม่อีกครั้ง

สรุปเหตุการณ์สำคัญช่วง พ.ศ. 2525-2528

จากปฏิบัติการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติ (กอ.รมน.) และการโต้ตอบของพันเอก (พิเศษ) จำลอง ศรีเมือง ได้จุดกระแสความสนใจในปัญหาของสำนักสันตือ โศกขึ้น มหาเถรสมาคมได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปัญหาสันตือ โศก และกำหนดจะออกจดหมายเวียนทั่วประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของพระโพธิ์รักรักษ์และสำนักสันตือ โศก แต่ปรากฏว่า เกิดการติดขัดในปัญหาบางประการจึงไม่สามารถออกจดหมายดังกล่าวได้

ในวันมาฆบูชาปีนั้น พระอนันต์ ชยानน โท (พันตำรวจตรีอนันต์ เสนาจันทร์) เปิดฉากโจมตีพระโพธิ์รักรักษ์และสำนักสันตือ โศกว่า เป็นภัยต่อความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยการจัดพิมพ์หนังสือชื่อ “พระโพธิ์รักรักษ์ อริยะแห่งสันตือ โศก ศาสดามหากัณฑ์” ผลแห่งการดำเนินการของพระอนันต์ และการยื่นกราน ในความถูกต้องของพระโพธิ์รักรักษ์และสำนักสันตือ โศก ทำให้ปัญหาสันตือ โศกได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนสูงมาก แต่สำหรับท่าทีของกรมการศาสนายังคงมีจุดยืนอยู่ที่หนทางแห่งการประนีประนอม โดยได้ขอเวลา 2 เดือนในการหาข้อมูลประกอบการพิจารณา

ด้วยแรงกดดันจากทั้งในส่วน of พระอนันต์ และนโยบายด้านความมั่นคงของ พลเอก อาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะผู้ช่วยผู้อำนวยการป้องกัน การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ได้ส่งผลให้กรมการศาสนาต้องนำเรื่องสำนักสันตือ โศก เข้าที่ประชุมของมหาเถรสมาคม ที่ประชุมมีมติเพียงให้ติดตามพยานหลักฐานยืนยัน ความผิดของพระโพธิ์รักรักษ์เท่านั้น คณะทำงานด้านพระธรรมวินัยสรุปผลการวินิจฉัย ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2526 ในประเด็นว่า พฤติกรรมที่แสดงออกต่าง ๆ ตาม หลักฐานเข้าข่ายต้องอาบัติปาราชิกสิกขาบทที่ 4 ส่วนสาวกบริวารทั้งหลายควรได้รับ

ความเห็นใจตามสมควรในฐานะผู้หลงเข้าใจผิด และเสนอแนะให้วางมาตรการป้องกันเป็นการถาวร ส่วนผลการวินิจฉัยของคณะทำงานด้านกฎหมายทั้งหมด เสร็จสิ้นในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2528 ประเด็นสำคัญ คือ การประกาศแยกตัวไม่ขึ้นกับการปกครองคณะสงฆ์นั้นขัดต่อกฎหมาย จะกระทำมิได้และจะไม่มีผลแม้ได้ประกาศไปแล้ว มหาเถรสมาคมมีมติเห็นชอบกับผลการวินิจฉัยของคณะทำงานดังกล่าว จึงให้ส่งเรื่องหารือกระทรวงศึกษาธิการเพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

พลตรี จำลอง ศรีเมือง ซึ่งได้ลาออกจากเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ในนามกลุ่มรวมพลัง ซึ่งผู้สนับสนุนส่วนใหญ่เป็นญาติธรรมชาวโศก ทำให้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่า สำนักสันติอโศกกำลังเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง สำนักสันติอโศกได้มีจดหมายเวียน โดยสรุปว่า สำนักสันติอโศกมิใช่พรรคหรือกลุ่มการเมืองที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง สังกัดอยู่ พระโพธิ์รักษ์ได้ให้สัมภาษณ์เพื่อชี้แจงว่า การสนับสนุนพลตรี จำลอง ศรีเมือง ของชาวโศกนั้น เนื่องจากเห็นว่า เป็นคนดีที่สามารถเข้ามาช่วยแก้ไขความฟอนเฟะทางการเมืองได้ และในฐานะของพระได้วางบทบาทไว้ที่การให้คำแนะนำเท่านั้น ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พลตรี จำลอง ศรีเมือง มีคะแนนเสียงมากเป็นอันดับหนึ่ง จึงได้รับเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

สรุปเหตุการณ์สำคัญช่วง พ.ศ. 2529-2532

สภาความมั่นคงแห่งชาติได้พิจารณาปัญหาและลงความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาโดยมาตรการทางกฎหมายทันทีทันใด อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อรัฐบาล จึงเห็นควรให้ดำเนินการด้วยความนุ่มนวลและใช้มาตรการทางบวกเป็นหลัก ในขณะที่บทบาทของสำนักสันติอโศกแพร่ขยายออกไปมากขึ้นตามบทบาทของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ในฐานะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

จนกระทั่งในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2531 พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศยุบสภาและประกาศให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ยื่นขอจดทะเบียนพรรคพลังธรรม การก่อตั้ง

พรรคพลังธรรมได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนอย่างมาก และสื่อได้พยายามเสาะหา
 เเบาะแสต่าง ๆ จนพบหลักฐานจากคำบรรยายของพระโพธิ์รักษ์ ในวันที่ 1 พฤษภาคม
 พ.ศ. 2531 ว่าพระโพธิ์รักษ์ได้ให้ความสนับสนุนพลตรี จำลอง ศรีเมือง และสนับสนุน
 พรรคพลังธรรมอย่างเต็มตัว ทำให้ทั้งพลตรี จำลอง ศรีเมือง และพระโพธิ์รักษ์ ได้รับ
 การโจมตีจากฝ่ายต่อต้านอย่างหนักหน่วง เนื่องด้วยมีปัจจัยเรื่องการฝักใฝ่ขยายอำนาจ
 ทางการเมืองเข้ามาเป็นปัจจัยใหม่ โดยมีเปรียญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทยเป็น
 กำลังหลักของฝ่ายชมราวาส พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ) วัดบวรนิเวศวิหาร
 เป็นกำลังหลักในส่วนของพระภิกษุ ปัญหาสำนักสันติอโศกจึงได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นใน
 การประชุมร่วมระหว่างกรมการศาสนาและคณะผู้ทำงานเกี่ยวข้องที่วัดบวรนิเวศวิหาร
 กอปรกับว่าตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา ได้เกิดความปั่นป่วนในวงการสงฆ์ ด้วย
 ปัญหาพระทำผิดพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง อาทิ คดีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ กรณีพระครู
 วัดมหาธาตุฯ มั่วสีกา ในต้นปี พ.ศ. 2530 และกรณีของอาจารย์ชวนปลัดขิก ในช่วง
 กลางปี พ.ศ. 2532 จึงก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของมหาเถรสมาคม
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเอาจริงเอาจังต่อปัญหาสำนักสันติอโศกมากกว่าปัญหาใน
 กรณีอื่น ๆ

ภายหลังการจัดตั้งรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พลเอก มานะ รัตนโกเศศ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายที่จะดำเนินการอย่างจริงจังต่อปัญหา
 สำนักสันติอโศก แต่เป็นไปในแนวทางที่ใช้ความละมุนละม่อมและใช้หลักรัฐศาสตร์
 นำหน้าหลักนิติศาสตร์ โดยมอบหมายให้ นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ ซึ่งดำรงตำแหน่ง
 เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ดำเนินการ ได้มีการประชุมหารือ
 ร่วมกันระหว่างผู้แทนจาก 3 ฝ่าย คือ กรมการศาสนา มหาเถรสมาคม และสำนัก-
 สันติอโศกหลายครั้ง แต่ไม่สามารถหาข้อสรุปที่สร้างความพึงพอใจให้ทุกฝ่ายได้
 ในขณะที่พระโพธิ์รักษ์เสนอการกลับเข้าสู่มหาเถรสมาคมอย่างมีเงื่อนไข คือ สามารถ
 ปฏิบัติธรรมตามแนวทางของตนต่อไปได้ ส่วนทางด้านมหาเถรสมาคมได้ยื่นกรานว่า
 พระโพธิ์รักษ์ต้องปฏิบัติตามกฎของมหาเถรสมาคมเท่านั้น ในที่สุด คณะกรรมการกฤษฎีกา
 ได้ตีความปัญหาสำนักสันติอโศกกว่ามีความผิดทางกฎหมายจริง ทางมหาเถรสมาคมจึง
 ได้ตั้งคณะกรรมการสงฆ์เพื่อพิจารณาดำเนินการในเรื่องนี้โดยตรง และได้มีมติ

ในการประชุมให้มหาเถรสมาคมมีคำสั่งให้พระโพธิ์รักร์สละสมณเพศ ให้ประกาศว่า
บริวารของพระโพธิ์รักร์มิใช่ผู้ที่บวชถูกต้องตามพระธรรมวินัย และให้มี
การประชาสัมพันธ์ความผิดของพระโพธิ์รักร์ด้วย

การตัดสินคดีความ

ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2532 ที่ประชุมมหาเถรสมาคม มีมติเอกฉันท์ขอให้
สมเด็จพระสังฆราช ในฐานะประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ทรงลงพระนามใน
พระบัญชาให้สึกพระโพธิ์รักร์ จากสมณเพศภายใน 7 วัน แต่ พระโพธิ์รักร์ไม่ยอม
เปล่งวาจาสึก ดำรงจึงนำกำลังไปควบคุมตัวไปที่ สน. คุสิต แต่พระโพธิ์รักร์ยังคง
ยืนกรานจะไม่เปล่งวาจาสึก จึงทำได้แค่ให้พระโพธิ์รักร์เปลี่ยนชุดเป็นสีขาว คดีทั้งหมด
ที่สำนักสันติอโศกถูกฟ้องรวม 80 คดี โดยคดีแรกเป็นคดีที่ฟ้องสมณะโพธิ์รักร์ว่า
มีคำสั่งให้สละสมณเพศแล้วไม่สละ ส่วนอีก 79 คดีนั้น สมณะและสิกขมาตของ
คณะสงฆ์สันติอโศกถูกฟ้องว่าไม่ได้เป็นพระแล้วแต่งกายเลียนแบบพระ ทั้ง 79 คดีนี้
สมณะโพธิ์รักร์ถูกฟ้องร่วมด้วยในฐานะเป็นผู้สนับสนุน เพราะเป็นผู้บวชให้สมณะและ
สิกขมาตทั้ง 79 รูป

การต่อสู้คดีจึงดำเนินไป โดยมีคณะทนายอาสาช่วย 53 คน แต่ได้รับแต่งตั้งให้
ว่าความเพียง 10 คน มี นายทองใบ ทองเปาด์ ราววัลแมกไซไซ เป็นหัวหน้าคณะ
ศาลแขวงพระนครเหนือมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ให้จำเลยทั้งหมด
มีความผิดตามโจทก์ฟ้อง โทษจำคุกพระโพธิ์รักร์ รวม 66 เดือน โดยโทษจำรอลงอาญา
2 ปี ส่วนคนอื่น ๆ รับโทษรอลงอาญา 3 เดือน สมณะและสิกขมาตทั้งหมดได้ยื่นอุทธรณ์
และศาลอุทธรณ์พิพากษา เมื่อ 19 มีนาคม พ.ศ. 2540 ยืนตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น
สมณะและสิกขมาตคนอื่น ๆ ยื่นฎีกาต่อศาลฎีกา ยกเว้นพระโพธิ์รักร์เท่านั้นที่ไม่ได้
ยื่นฎีกา และศาลฎีกามีคำพิพากษาในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ให้ยืนตามคำพิพากษา
ของศาลอุทธรณ์

คดีสันตือโสภ

คดีสันตือโสภเป็นคดีอาญาที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นคดีสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นคดีที่เชื่อมโยงระหว่างอำนาจของศาสนจักรและอำนาจของอาณาจักรว่าจะเกี่ยวพันกันและแบ่งแยกอำนาจกันอย่างไร เป็นคดีที่มีลักษณะทางการเมือง เกี่ยวพันกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการนับถือศาสนาตามรัฐธรรมนูญ และการถูกจำกัดสิทธิและถูกบังคับตามกฎหมายพระราชบัญญัติสงฆ์ แนวทางในการต่อสู้คดีของคณะทนายได้อิงอยู่กับหลักการพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ คือ (1) หลักการที่ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ กฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายของมหาเถรสมาคมจะขัดแย้งกับพระธรรมวินัยไม่ได้ (2) หลักการขอบเขตแห่งอำนาจของมหาเถรสมาคมไม่ครอบคลุมถึงคณะสงฆ์ที่อยู่นอกสังกัด หรือคณะสงฆ์ที่ได้ยอมรับแล้วว่าไม่ได้อยู่ในสังกัด (3) หลักการนาสนาสงวาส ว่าด้วยหลักปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของสงฆ์ต่างนิกายและต่างลัทธิความเชื่อจะต้องไม่ก้าวก่ายกัน (4) หลักการของเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ (5) ข้อต่อสู้ในสาระสำคัญ อันได้แก่ การปฏิบัติตามกฏนิคกรรมและหลักแห่งความยุติธรรม ที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแก้ต่างข้อต่อสู้ในเรื่องการอวดอุตตริมนุสสธรรม การไม่สังกัดวัดใดวัดหนึ่ง การบวชตามพระธรรมวินัย ฯลฯ (สุรเชียร จักรธรานนท์, 2550, หน้า 156-164)

จากการตัดสินคดีความดังกล่าว มีผลให้คณะพระโพธิ์ธิ์กษั์แปรสภาพมาเป็นดังที่เห็นในปัจจุบัน คือ เปลี่ยนจากค่านำหน้าหน้าบวชที่เคยเรียกว่า พระมาเป็น “สมณะ” และสำนักของกลุ่มเป็น “พุทธสถาน” อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มชาวอโศกนั่นเอง

การเกิดกลุ่ม และเครือข่ายของสันตือโสภ

เครือข่ายของสันตือโสภมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จากนั้นจึงมีพัฒนาการเป็นลำดับ จนกระทั่งเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายกว้างขวางครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศไทย ดังนี้ (สันตือโสภ, ม.ป.ป.)

การเกิดกลุ่มชาวโศก

การเกิดกลุ่ม เริ่มต้นจากการที่มีผู้มาขอศึกษาปฏิบัติธรรมกับพระโพธิรักษ์เป็นจำนวนมากทั้งฆราวาส และนักบวชจากทั้งคณะธรรมยุตและมหานิกาย จนเป็นเหตุให้พระโพธิรักษ์ต้องออกจากฝ่ายธรรมยุต ในปี พ.ศ. 2516 เมื่อออกจากการดูแลของฝ่ายปกครองสงฆ์หรือมหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ชาวโศกยังคงมีการประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้ผู้มีศรัทธาเลื่อมใส และอนุโมทนาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ กลุ่มสันติโศกประกอบด้วยกลุ่มสงฆ์และกลุ่มฆราวาส โดยกลุ่มสงฆ์ ประกอบด้วย “สมณะ” (พระสงฆ์) “สิกขมาต” (แม่ชี) และ สามเณร สำหรับกลุ่มฆราวาสประกอบด้วย คนวัดชายและคนวัดหญิง ซึ่งเรียกว่า “อารามิก” และ “อารามิกา” นอกจากนี้กลุ่มฆราวาสยังประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งเรียกว่า “อาคันตุกะ” แต่โดยรวมแล้วกลุ่มฆราวาสทั้งหมด เรียกว่า “ชาวโศก” ทั้งนี้คำว่า ชาวโศก มีที่มาจากการที่สมณะโพธิรักษ์บวชที่วัดอโศการาม เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 และได้ไปบรรยายธรรมบริเวณลานอโศก วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพฯ อยู่เนื่อง ๆ ทั้งได้ออกนิตยสารชื่อ “อโศก” จึงเป็นที่มาของกลุ่มหมู่พุทธบริษัทที่ศรัทธาเลื่อมใสปฏิบัติตามสมณะโพธิรักษ์ว่า “ชาวโศก”

การจัดองค์กรของชาวโศก

การจัดองค์กรของชาวโศกอาศัยการดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิดพุทธศาสนาตามแบบฉบับของตน สามารถอธิบายได้ ดังนี้ (เลนา และ โสรัน, 2541, หน้า 92-93)

1. พุทธสถาน ความหมายคือ “วัด” ของชาวโศก พุทธสถาน คือ สถานที่จำพรรษาของนักบวชชาวโศก ซึ่งพุทธสถานมีความสำคัญต่อชาวโศกในแง่ของจิตวิญญาณ โดยชาวโศกจะได้รับการดูแลด้านจิตวิญญาณอย่างใกล้ชิดจากนักบวชชาวโศก อีกทั้งกิจกรรมสำคัญของชาวโศกจะจัดขึ้นในเขตพุทธสถานเสมอ ในบรรดาพุทธสถานทั้งหมด พุทธสถานสันติโศก ถือว่าเป็นศูนย์กลางของชาวโศกทั้งประเทศ เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่จำพรรษาของสมณะโพธิรักษ์แล้ว องค์กรดำเนินงานสำคัญต่าง ๆ ล้วนอยู่ที่พุทธสถานสันติโศก นอกจากนี้ ยังมี “สังฆสถาน” ซึ่งเป็นองค์กรระดับรองจากพุทธสถานอีกด้วย

2. ชุมชน เป็นพื้นที่ของฝ่ายฆราวาส เป็นสถานที่ที่ฝ่ายฆราวาสใช้สำหรับพำนัก ทำการผลิตและจัดการศึกษา โดยมีแนวคิด “บุญนิยม” เป็นอุดมคติในการดำเนินกิจกรรม ทุกประเภทในชุมชน ลักษณะพิเศษของชุมชนชาวอโศก คือ ชาวชุมชนทุกคนเป็น “แรงงานฟรี” ทั้งสิ้น สิ่งที่เป็นเครื่องยึดโยงผูกพันกันระหว่างสมาชิกชุมชนทั้งภายใน ชุมชนเองและระหว่างชุมชนเกิดขึ้นด้วยการนำหลักธรรมในพุทธศาสนาหัวข้อ “สาราณียธรรม 6” มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะเรื่อง “สาธาณโภคี” อันเป็นหัวข้อธรรมที่ ชาวอโศกนำมาขยายผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

3. กลุ่ม เป็นการรวมบุคคลผู้ที่ศรัทธาในแนวทางการปฏิบัติธรรมตามหลัก พุทธศาสนาแบบชาวอโศกและมีการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่ม จะเป็นญาติธรรม ซึ่งกลุ่มญาติธรรมนับเป็นกำลังสนับสนุนสำคัญแก่ชาวอโศกทั้งใน ด้านผลิตผลทางการเกษตร แรงงาน คำแนะนำในการทำงาน และการเผยแพร่ธรรมะ กลุ่มของชาวอโศกกระจายตัวทั่วประเทศ โดยที่การทำงานและการดูแลด้านจิตวิญญาณ รวมทั้งการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะขึ้นตรงต่อพุทธสถานที่อยู่ใกล้ที่สุด

4. มูลนิธิ บริษัท ชมรม และสมาคม องค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรที่ดูแลกิจการ ภายในชุมชน และมีอำนาจการดูแลกิจกรรมครอบคลุมทุกระดับของชาวอโศก องค์กร เหล่านี้ถือเป็นองค์กรแบบทางการ ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่คือชาวชุมชน ซึ่งไม่มีรายได้ ตอบแทน แต่สำหรับองค์กรแบบบริษัทนั้น ชาวอโศกยังเปิดโอกาสให้ญาติธรรม มาปฏิบัติงานและมีรายได้ตอบแทนบ้าง

ระดับสมาชิกชุมชนเรียงลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ (1) นักบวช (สมณะ เทียบเท่า พระภิกษุในพุทธศาสนา และสิกขมาต เทียบเท่าสามเณร) (2) ผู้เตรียมบวช (สมณูเทศ นาค/กรีก ปะ) (3) อารามิก/อารามิกา (4) อาคันตุกะประจำ และ (5) อาคันตุกะจร โดยสรุป คือ สมาชิกชุมชนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับนักบวช และระดับฆราวาส โดยสมาชิก จะต้องเป็นชาวพุทธ ที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และที่สำคัญจะต้อง ได้รับความเห็นชอบจากสมณะ/สิกขมาต จึงจะมีคุณสมบัติเข้าเป็นสมาชิก เนื่องด้วย ชุมชนชาวอโศกมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปฏิบัติธรรม จึงมีอาจรับสมาชิกได้โดยง่าย และ ชาวอโศกถือว่า สมณะ โพธิรัักษ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจและให้ความเคารพเป็นอย่างยิ่ง โดยมีคำเรียกสมณะโพธิรัักษ์ว่า “พ่อท่าน” ด้วยเหตุที่ว่า สมณะโพธิรัักษ์เป็นผู้ให้กำเนิด

ทางจิตวิญญาณใหม่ สามารถแนะนำอบรมสั่งสอนให้ความคิดจิตใจเปลี่ยนไปให้
 “มีความสุข” หรือ “คลายทุกข์” จากเดิม ๆ ได้อย่างแท้จริง จึงอาจกล่าวได้ว่า
 สมณะโพธิรักษ์ คือ “พ่อ” ทางจิตวิญญาณนั่นเอง (วินัย วิทยาลัย, 2531, หน้า 62-63)

วัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมของชุมชนชาวโศก ประกอบด้วย วัฒนธรรมทางภาษา และ
 วัฒนธรรมทางวัตรปฏิบัติ สำหรับวัฒนธรรมทางภาษาจะสัมพันธ์กับวัฒนธรรม
 ด้านช่วงชั้นทางสังคม กล่าวคือ ชาวโศกบัญญัติศัพท์สำหรับผู้สูงอายุว่า “ผู้อายุยาว”
 โดยจะเรียกคาน้ำชื้อด้วยความเคารพว่า “คุณพ่อ” หรือ “คุณแม่” ส่วนเด็ก ๆ จะเรียก
 ผู้ใหญ่ทั้งหลายว่า “คุณอา” “คุณลุง” หรือ “คุณป้า” เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ
 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวโศกประการหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ
 อันเป็นลักษณะความสัมพันธ์ของสังคมไทยดั้งเดิมซึ่งมีลักษณะเช่น เครือญาติ
 และอีกประการหนึ่ง คือ ชาวชุมชนซึ่งชาวโศกเรียกขานกันเองว่า “คนวัด” จะได้รับ
 การเคารพนับถือจากญาติธรรมชาวโศกที่ยังไม่ได้เข้าเป็นชาวชุมชนเต็มตัว
 ซึ่งชาวโศกจะเรียกขานญาติธรรมกลุ่มนี้ว่า “คนข้างวัด” เป็นการสะท้อนให้เห็นถึง
 ความเคารพให้เกียรติกันในคุณค่าของศีลและความตั้งใจในการปฏิบัติธรรม สำหรับ
 วัฒนธรรมด้านวัตรปฏิบัตินั้น ชาวโศกจะทักทายกันโดยใช้การประนมมือไหว้พร้อม
 ค้อมตัวลงเมื่อพบหน้ากัน พร้อมกล่าวคำว่า “เจริญธรรม” หรือ “สำนึกดี” หลักใน
 การทักทายนี้ใช้ได้ทั่วไปในหมู่ชาวโศกโดยไม่จำกัดวัยวุฒิ และจะใช้การกราบแบมือ
 หนึ่งครั้งเมื่อพบสมณะ ในการทักทายกันจะกระทำด้วยความนอบน้อมอย่างยิ่ง สิ่งนี้
 นับเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นประการหนึ่งของชาวโศก การที่สมาชิกของชาวโศก
 มีที่มาหลากหลาย อีกทั้งสมาชิกแต่ละคนมีความแตกต่างทางด้านพื้นฐานครอบครัว
 การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ เพศ วัย หากแต่ความแตกต่างดังกล่าวนี้สามารถ
 หลอมรวมอยู่ได้โดยอาศัยกรอบความคิด “แบบอโศก” และการมีที่ยึดเหนี่ยวทาง
 ด้านบุคคลร่วมกันนั่นเอง

เครือข่ายของสันตือโสภ

การเกิดเครือข่ายของกลุ่มสันตือโสภ เริ่มก่อตั้งขึ้นในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2541 ณ พุทธสถานปฐมอโสภ จังหวัดนครปฐม โดยพัฒนามาจากการประชุมกลุ่มญาติธรรมทั่วประเทศ ที่ดำเนินการต่อเนื่องเสมอมาในงานวันมหาปวารณา (สันตือโสภ, 2543) เครือข่ายชุมชนชาวอโสภเกิดขึ้นจากการจัดหมวดหมู่กลุ่มญาติธรรมทั่วประเทศ การก่อตั้งเครือข่ายของกลุ่มสันตือโสภเพื่อต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลของชาวอโสภทั่วประเทศ โดยชาวอโสภใช้การประชุมเป็นช่องทางในการรายงานความเคลื่อนไหว และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเครือข่าย โดยแต่ละกลุ่มต้องส่งแกนนำกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่มเข้าประชุมทุกครั้ง วัตถุประสงค์การสร้างกระแสเครือข่ายให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวอโสภ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ชาวอโสภเกิดการรวมตัวกันและเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย โดยมีสมณะโพธิรักษ์เป็นแกนนำ และกำหนดการประชุมเครือข่ายขึ้นในงานบุญ ประเพณีต่าง ๆ ของชาวอโสภนอกจากนี้แล้ว ชาวอโสภยังใช้เวทีการประชุมเครือข่ายของกลุ่มสันตือโสภ เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ หลังการประชุมเครือข่ายชุมชนชาวอโสภ ทุกครั้ง

ในปี พ.ศ. 2544 ชาวชุมชนได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็น “ชุมชนสันตือโสภ” โดยมี ประธานชุมชนผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ชาวอโสภยึดถือหลักสภาวะ 5 ประการดังนี้ (1) อิสระเสรีภาพ (independence) (2) ภราดรภาพ (fraternity) (3) สันติภาพ (peace) (4) สมรรถภาพ (efficiency) และ (5) บูรณภาพ (integrity) ชาวชุมชนสันตือโสภ รับประทานอาหารมังสวิรัต ไม่มีอบายมุข อยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี คือ มีการเฉลี่ยแบ่งปันกันด้วย “สาราณียธรรม 6” คือ (1) เมตตากายกรรม (2) เมตตาวจีกรรม (3) เมตตามโนกรรม (4) สาธารณโภคี (5) สีลสามัญญดา (6) ทิฐูสามัญญดา เป็นผล ให้เกิด “พุทธพจน์ 7” คือ (1) มีความระลึกถึงกัน (2) มีความรักกัน (3) มีความเคารพกัน (4) สงเคราะห์กัน (5) ไม่วิวาทกัน (6) สมานสามัคคีกัน และ (7) เป็นเอกีภาวะ คือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (สันตือโสภ, ม.ป.ป.)

อนึ่ง การเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรของชาวอโสภมีลักษณะที่เป็น “เครือข่าย” ซึ่งสมณะโพธิรักษ์อธิบายความหมายของคำว่า “เครือข่าย” ว่าเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายแบบมีรูปทรง (pyramidal web) มียอด มีกลาง มีฐาน แบบมีเนื้อในเชื่อมโยงกันอย่าง

เป็นระบบ เปรียบเสมือนมีหลายมิติ แตกต่างจากเครือข่ายซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกันแบบ
แนวระนาบจุดตั้งหน้าตาข่ายอวน (สมณะโพธิรักษ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,
12 มีนาคม 2555)

กลยุทธ์การสื่อสารของสำนักสันตือโสภ (พจน์ โขทสวัตตีไพศาล, 2545) พบว่า
การนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มสันตือโสภสู่สาธารณชน แยกออกเป็นสองประเภท คือ
อัตลักษณ์ระดับบุคคล และอัตลักษณ์ระดับกลุ่ม ในส่วนของอัตลักษณ์ระดับบุคคล
ของชาวโศภ สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์ภายในบุคคล และ
อัตลักษณ์ภายนอกบุคคล ดังนี้ อัตลักษณ์ภายในบุคคล ประกอบไปด้วยเรื่อง
การรักษาศีล การลดละอบายมุข และการรับประทานมังสวิรัตติ รวมทั้งอุดมการณ์ใน
การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของชาวโศภ อัตลักษณ์ภายนอกบุคคลได้แก่สิ่งซึ่ง
สาธารณชนสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ประกอบไปด้วยเรื่องการแต่งกายที่เรียบง่าย สีสัน
ไม่ฉูดฉาด ตัดผมสั้น และไม่สวมรองเท้า การแต่งกายของชาวโศภนั้น มีวัตถุประสงค์
เพื่อแสดงออกถึงความเป็นไทยและการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของชาวโศภ การตั้งชื่อ
ของชาวโศภจะมีการเปลี่ยนชื่อจากชื่อเดิมเป็นชื่อใหม่ซึ่งเป็นชื่อไทย โดยที่
สมณะโพธิรักษ์เป็นคนตั้งชื่อใหม่ และมีการไปทำเรื่องขอเปลี่ยนชื่อที่สำนักงานเขต
ในส่วนของอัตลักษณ์ระดับกลุ่มของชาวโศภ ประกอบด้วยเรื่อง การประกอบธุรกิจ
ตามแนวคิดระบบบุญนิยม และงานบุญประเพณีของชาวโศภ ซึ่งแนวคิดระบบบุญนิยม
ในการพาณิชย์ การศึกษา เศรษฐศาสตร์ หรือสังคม ทุกอย่างล้วนเป็นบุญนิยมทั้งสิ้น
ตัวแบบของธุรกิจตามแนวความคิดระบบบุญนิยม คือ บริษัท พลังบุญ จำกัด ซึ่งได้
ถือกำเนิดจากการดึงเอา “มูลค่าส่วนเกิน” ที่หมุนเวียนอยู่ในระบบทุนนิยมเข้ามาสู่ระบบ
บุญนิยม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การจัดจำหน่ายสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภค
จากธรรมชาติที่เน้นคุณภาพ การรักษาสิ่งแวดล้อม และจำหน่ายราคาถูกลงกว่าท้องตลาด
ส่วนของการจัดงานบุญประเพณีของชาวโศภ เป็นการประกอบพิธีกรรมในทาง
พุทธศาสนาและเป็นการประชุมเครือข่ายของกลุ่มสันตือโสภ ในแต่ละปีชาวโศภจะมี
งานอบรมธรรมที่สำคัญและงานประจำปีซึ่งเป็นการชุมนุมของชาวโศภจากจังหวัด
ต่าง ๆ ทั่วประเทศที่สำคัญ ดังนี้ (1) งานปีใหม่ จะจัดในช่วงต่อระหว่างวันสิ้นปีเก่าและ
วันขึ้นปีใหม่ เป็นเวลา 2-3 วัน (2) งานปลูกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ งานนี้จะจัดใน

ช่วงไถ่ล้างบาปของชาวอโศกของแต่ละปี เป็นเวลา 1 สัปดาห์ งานปลุกเสกพระของชาวอโศก คือ การ “ปลุกเสกคน” ด้วยการเทศนาสั่งสอนติดต่อกันเป็นเวลา 7 วัน (3) งานพุทธาภิเษก สุดยอดปาฏิหาริย์ มีลักษณะเหมือนกับงานปลุกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ จักรพรรดิ

ณ พุทธสถานศาลือโศก จังหวัดนครสวรรค์ โดยจัดช่วงต้นเดือนเมษายนของแต่ละปี เป็นเวลา 1 สัปดาห์ (4) งานอโศกรำลึก ตรงกับวันที่ 5 มิถุนายน ของแต่ละปี ถือเป็นวันรำลึกถึงการก่อตั้งหมู่กลุ่มชาวอโศก และเป็นวันที่ตรงกับวันเกิดของสมณะโพธิรักษ์ด้วย และ (5) งานวันมหาปวารณาและวันเกิดหมู่บ้านโครงการปฐมอโศก ในแต่ละปี ชาวอโศกจะกำหนดว่าช่วงอาทิตย์แรกหลังออกพรรษา เป็นวันประชุมใหญ่ประจำปีของพระชาวอโศกทั้งหมด เพื่อพิจารณาข้อบกพร่องในช่วงปีที่ผ่านมาและวางระเบียบใหม่ ๆ ตลอดจนกำหนดนโยบายในการทำงานสำหรับปีต่อไป ชาวอโศกมีการใช้สื่อต่าง ๆ ในการเผยแพร่หลักธรรม ความรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่พิมพ์เผยแพร่สำหรับชาวอโศก และสำหรับสาธารณชน ดังนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับการเผยแพร่หลักธรรม ความรู้ และกิจกรรมภายใน สื่อในรูปแบบแถบบันทึกเสียงและวีดิทัศน์ของชาวอโศก สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การจัดทำเว็บไซต์ (website) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่ายชุมชนชาวอโศกสำหรับบุคคลทั่วไป ที่สนใจกลุ่มสันติอโศก เช่น www.asoke.info และ www.doasoke.com ชาวอโศก ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ในการติดต่อประสานงานระหว่างพุทธสถานต่าง ๆ รวมถึงสื่อที่เป็นบุคคลของชาวอโศก ได้แก่ สมณะโพธิรักษ์ สมณะ สามเณร และ สิกขมาต ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของชาวอโศก เป็นต้น

แนวคิดพื้นฐานของสำนักสันติอโศก

การอภิวัดตนให้เป็นอริยชนตามแนวพุทธธรรม คือ หลักการสำคัญของชาวอโศก เพื่อเป็นการยืนยันว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นอริยชน หลักสำคัญของการอภิวัดตนพัฒนาตนให้เป็นอริยชน คือ การปลดปล่อยตัวเองให้หลุดพ้นจากอิทธิพลของกิเลส ในทัศนะของชาวอโศกกิเลสมีความหมายที่กว้างกว่าความชั่ว ความไม่ดี เพราะหมายถึงความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น อันได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ยึดถือตามรูปแบบ

การดำเนินชีวิตของนักบวชที่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยในพุทธศาสนา โดยมี พระพุทธประวัติช่วงการดำรงตนเป็นนักบวชเป็นแม่แบบสำคัญที่ประเสริฐสุดที่ มนุษย์พึงจะเป็นไปได้ รวมถึงเป็นแนวทางชีวิตที่ลดจากควมมี สู่ความ ไม่มี สู่สุญตา ในที่สุด (สมบัติ จันทรวงศ์, 2531, หน้า 75)

สมณะโพธิรักษ์มีแนวคิดที่คิดว่าศีลเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พ้นทุกข์ ให้บรรลุนิพพาน ดังพรพระที่ว่า “สี่เลน นิพพุต ฺยฺนติ” แปลว่า ศีลเป็นเครื่องนำพาไปสู่นิพพาน นอกจากนั้น ศีลยังเป็นพื้นฐานในการควบคุมให้ใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ปัญญาอยู่ที่ใด ศีลอยู่ที่นั่น ศีลอันใด ปัญญาอันนั้น ศีลและ ปัญญาเป็นของคู่กัน” สมณะโพธิรักษ์กล่าวว่า ยิ่งถือศีลให้เคร่งเพียงใด มากเท่าใด ยิ่งดี เพียงนั้น สมาธิและปัญญาจะต้องเกิดจากศีลถึงจะมีผลเต็มที่ ส่วนสมาธิและปัญญาที่ไม่มี ศีลคอยควบคุมขัดเกลาอาจหลงทางไปในทางที่ผิด ศีลจึงเหมือนแผ่นดิน บุคคลจะ ทำการใด ๆ ให้สำเร็จด้วยกำลังแห่งบุรุษย่อมอาศัยแผ่นดินเป็นที่ตั้ง เป็นที่ขึ้นไป นั่นคือ ผู้มีปัญญาจริงจะต้องเป็นผู้อยู่บนฐานของศีล มีพฤติกรรมบริสุทธิ์สุจริต ทั้งกาย วาจา ใจ สมณะโพธิรักษ์ถือว่า การถือศีลจะมีผลดี คือ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2536ก, หน้า 141)

- (1) ไม่เดือดร้อน (2) มีความยินดี (3) มีความอิมใจ (4) สงบจากกิเลส (5) มีความสุข
- (6) มีความมั่นคง (7) มองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง (8) เบื่อหน่ายกิเลส และ
- (9) เกิดปัญญาแจ่มแจ้งในนิพพาน

แนวคิดบุญนิยม

แนวคิดบุญนิยมเป็นแนวคิดที่สมณะโพธิรักษ์เป็นผู้คิดค้น นำเสนอ และยืนยันว่า เป็น “นวัตกรรม” (innovation) สำหรับมนุษย์ โดยแนวคิดบุญนิยมมีฐานมาจากการนำ หลักธรรมทางพุทธศาสนาในเรื่องของ “บุญ” มาประยุกต์ใช้ สมณะโพธิรักษ์ได้อธิบาย ความหมายและลักษณะของแนวคิดบุญนิยมไว้ดังนี้ เป็นแนวคิดที่เชื่อและศรัทธาใน “บุญ” ว่าบุญเกิดขึ้นจากการลดละกิเลสอย่างจริงจังและมีระบบ โดยการให้หรือเสียสละ อย่างจริง ๆ ทั้งการกระทำและความคิดที่ไม่ยึดติดในการให้และผลสะท้อนของการให้ จึงเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้าง “คุณภาพมนุษย์” ก่อนการสร้างหลักการหรือระบบใด ๆ การสละออกนี้รวมถึงการสละโอกาสในการแสพโลกียสุขต่าง ๆ เช่น ความร่ำรวย

ชื่อเสียง ฯลฯ เป็นการสละให้ออกไปจากตน ซึ่งแนวคิดนี้สามารถส่งผลได้จริงโดยการลงมือกระทำนั่นเอง แนวคิดบุญนิยมมีสิ่งที่เรียกว่า จุดสัมบูรณ์ คือ อิศรเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ บุรณภาพ อันเป็นคุณลักษณะของผลสำเร็จจากแนวคิดบุญนิยม ดังนี้ ความเป็นอิสระเหนือวัตถุ ทรัพย์สินศฤงคาร ไม่หอบหวาง ทุกคนต่างมีอิสรเสรีภาพ (independence) ในการแบ่งปันกัน จนเกิดความเป็นพี่น้อง เป็นภราดรภาพ (fraternity) เมื่ออยู่กันอย่างพี่น้องจึงเกิดความสุขเป็นสันติภาพ (peace) ไม่แย่งชิงทรัพยากร อันความสุขนี้ทำให้มีเวลาเพียงพอที่จะสร้างสมรรถภาพให้แก่ตนเองด้วยความขยันขันแข็ง ชาวอโศกจะเป็นผู้ที่กินน้อยใช้น้อย ที่เหลือจุนเจือสังคมอยู่แล้ว จึงเป็นผู้มีสมรรถภาพ (efficiency) ที่ดี สามารถสร้างสรรค์กิจการงานโดยไม่เอาเข้าพกเข้าห่อของตนเอง แต่นำไปสู่ส่วนรวม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และมวลมนุษยชาติ จนเกิดเป็น บุรณภาพ (integrity) ตามมาในที่สุด (คณะกรรมการชุมชนบุญนิยมสันตอโศก, 2549, หน้า 43-44)

แนวคิดสาธารณโลกี

แนวคิดสาธารณโลกี เป็นแนวคิดเพื่อใช้ในการกระจายทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนของชาวอโศก สมณะโพธิรักษ์ยืนยันว่า แนวคิดนี้จะปฏิบัติได้ผลต่อเมื่อบุคคลที่มารวมเป็นหมู่กลุ่มนั้นต้องผ่านการฝึกฝนขัดเกลาดตนเองให้ลดละกิเลสลงได้ในระดับหนึ่ง คือ งดเว้นจากการเสพปัจจัยส่วนเกินของชีวิตต่าง ๆ (ระดับละอบายมุข) งดเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น (ระดับศีล 5) มีความเมตตาต่อผู้อื่น (หลักสาราณียธรรม 6) รวมทั้งมีความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง (หลักวรรณะ 9) กล่าวคือ แนวคิดนี้จะเกิดผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยแนวคิดในระดับปัจเจกเป็นเครื่องขัดเกลาพฤติกรรมและความคิด เนื่องจากแนวคิดเบื้องต้นของชาวอโศกไม่ได้มีฐานคิดมาจากการให้ความสำคัญที่ “ระบบ” หากแต่แนวคิดของชาวอโศกเน้นที่ “คน” (ชาวอโศก, 2538, หน้า 108) ดังนั้น การสร้างคนให้มีพฤติกรรมและความคิดอันพึงประสงค์ จึงเป็นเป้าหมายหลักและยังยืนยันว่าการที่จะพยายามสร้างระบบที่ดี โดยมีได้สร้างคนให้ดีพอ มารองรับระบบนั่นเอง

ความหมายของสาธารณ โภคิ คือ บริโภคเป็นสาธารณะ ทรัพย์สินสมบัติเป็นส่วนรวม แบ่งปันกันใช้ ทุกคนต่างร่วมกันร่วมใช้ในของส่วนกลาง ทั้งข้าวของ ทรัพย์สินของทรัพย์สินเป็นของทุกคนที่ร่วมกันอยู่ ต่างอาศัยกินอาศัยใช้กันได้ ซึ่งชุมชนสังคมที่มีคุณภาพถึงขั้นสาธารณ โภคิได้ สมาชิกในชุมชนนั้นจะต้องมีกิเลสน้อยหรือไม่มีกิเลส ทำให้ไม่เปลือง ไม่เสียเวลา ไม่เสียแรงงานไปกับกิจกรรมที่มีกิเลสเป็นตัวขับเคลื่อน อีกทั้งด้านการเงิน ชาวชุมชนจะไม่สะสมเงินทองเป็นของตัวเอง ไม่เอารายได้เข้าตัว ไม่มีระบบ “เงินกู” ซึ่งมีระบบดอกเบี้ยเป็นเครื่องกอบโกย ไม่มีระบบเงินเชื่อ ไม่สร้างนิสัยกักตุน เน้นให้เกิดการแพร่สะพัดออก การทำงานที่ไม่รับเงินเดือน ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ทุกคนรู้แจ้งว่านี่คือการปฏิบัติธรรมเพื่อความมักน้อยสันโดษ และขัดเกลากิเลส ดังเช่น การดำเนินงานของบริษัท ฟาอภัย จำกัด ตำแหน่งผู้จัดการ จะไม่รับเงินเดือน ไม่มีเบี้ยเลี้ยงใด ๆ ซึ่งตามนิตินัยของการตั้งบริษัทนี้ ยังคงตั้งอัตราเงินเดือนตามกฎหมาย แต่การรับจริงจะเซ็นชื่อรับไม่เต็มตามจำนวนที่กำหนด ส่วนที่เหลือจากการรับจริงนั้นจะเข้าสู่ระบบเงินกองกลาง ซึ่งเรียกว่า “กองทุน” เงินกองทุนนี้ใช้สำหรับสวัสดิการ และกองทุนของแต่ละหน่วยงาน บริษัท และฐานงานต่าง ๆ จะมารวมเป็นเงินส่วนกลางสำหรับระดับชุมชนต่อไป

แนวคิดประชาธิปไตยแบบสาธารณ โภคิ

ประชาธิปไตยแบบสาธารณ โภคิ คือ รัฐสวัสดิการที่เกิดจากจิตสาธารณะของประชาชน ในการที่จะแก้ไขวิกฤติการณ์ในการบริหารประเทศ ควรจะปรับระบบการเมืองให้เป็นระบอบประชาธิปไตยที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเป็นประชาธิปไตยแบบสาธารณ โภคิ ซึ่งเป็นประชาธิปไตยที่มีจิตวิญญาณ เมตตาคุณกรรม เมตตาจริกรรม และ เมตตาเมตตากรรม ในขณะนี้ทั่วโลกมีความต้องการระบบเดียวกัน คือ ต้องการรัฐบาลโลก และต้องการธรรมนูญโลก ซึ่งนั่นหมายถึง การเดินทางเข้าไปหาสาธารณ โภคิทั้งสิ้น ระบบดังว่านี้เรียกว่า “สี่สามัญญาตา” คือ ความอยู่เย็นเป็นสุข ความไม่มีตัวตน ความสามัคคีเป็นเนื้อเดียวกัน อยู่กันอย่างเมตตา และอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสามัคคีทั้งโลก นี้คือ “ทฤษฎีสามัญญาตา” หนึ่งเดียวกันทั้งโลก ประเทศต่าง ๆ ล้วนต้องการอยู่อย่างสงบ สมบูรณ์เป็นที่นอิ่ง ไม่มีขอบเขต (อนันตัง) เป็นหนึ่งเดียว

เป็นเอกภาพ ทุกอย่างเป็นสามัคคียะ ไม่วิวาทกัน (อวิวาทะ) อยู่ร่วมกันอย่าง “สังคหะ” คือ เลี้ยงดูช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างพี่น้องครอบครัวเดียวกัน ไม่มีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ อย่างที่ชาวโศกอยู่กัน มีการเกื้อกูลเผื่อแผ่แบ่งปันกัน ช่วยกันขัดเกลาจิตใจ ให้แก่กันและกัน ให้เป็นผู้มีชีวิตพอเพียง ใช้จ่ายเพียงพอดี ทุกอย่างเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ต้องรู้จักกองครัวรวม องค์กรประกอบ และรู้จักใช้ประหยัดอย่างแท้จริง ชาวโศกเป็นมนุษย์ที่ฝึกจิตใจตามแบบพุทธอย่างสัมมาทิฏฐิแล้ว จึงมีผลจริงเชิงประจักษ์ เป็นแบบอย่างของคนที่มีอัปปีจฉจรธรรมสันตฎฐิธรรม กิณน้อย ใช้น้อย ไม่เอาเงินเดือน ไม่เอารายได้ส่วนตัว ด้วยความสมัครใจ ด้วยความเป็นสุข ด้วยความเต็มใจที่จะมีชีวิตที่เสียสละเป็นประโยชน์ต่อสังคม อดออมเพื่อผู้อื่น และ มีความมั่นใจว่าสามารถอยู่ได้ ไม่ทรุดโทรม มีบ้างบางครั้งอาจจะขัดข้องขาดเงิน แต่ไม่ถึงกับลำบากยึดเยื้อ เนื่องจากชาวโศกได้รับการพัฒนาจนเป็นคนที่มีความสมบัติพุทธพจน์ 7 คือ มีสราณียะ มีปิยกระณะ ครุกระณะ สังคหะ อวิวาทะ สามัคคียะ เอกีภาวะ ความเป็นปึกแผ่นมีเอกภาพขนาดนี้ คือ ความสามัคคีและความพร้อมเพรียง การที่ชาวโศกเป็นหนึ่งเดียวกันจึงเป็นรูปธรรมของสังคมกลุ่มชนที่มีพฤติกรรมให้เห็นดังกล่าว เพราะฉะนั้น ชาวโศกจึงกำลังทำงานและกำลังพัฒนาสังคมมนุษยชาติ เพื่อเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่าชาวโศกกำลังสร้างสาธารณโภคี ให้แก่สังคมโลก (สมณะ โพธิรักษ์, 2554ก, หน้า 32-47)

แนวคิดในการเผยแผ่พุทธศาสนาของสำนักสันตือโศก

จากแนวความคิดในการเผยแผ่พุทธศาสนาของสำนักสันตือโศก สามารถแบ่งออกได้ดังนี้ (สันตือโศก, ม.ป.ป.)

1. สำนักสันตือโศกมีเป้าหมายในการพึ่งพาตนเองอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอุดมการณ์ “ประโยชน์สูง ประหยัดสุด” “มักน้อย สันโดษ” ซึ่งเป็นการประยุกต์หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ก่ส่วนเกินในแต่ละคนของสมาชิก จนแก้ปัญหาเศรษฐกิจในแต่ละคนได้จนถึงขั้นที่ “มีเหลือ” และ “กล้าทาน” หรือเสียสละให้กับส่วนรวมได้ ทำให้ขบวนการของชาวโศกสามารถพึ่งตนเองได้
2. เน้นหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิก สมาชิกของสำนักสันตือโศก ประกอบด้วยคนในทุกระดับ และทุกคนมีส่วนร่วม ในการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากตนเองเป็น

อันดับแรก เพื่อให้สามารถเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมที่ตนทำงานอยู่ ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาของสังคมลงได้ นอกจากนี้ ยังมีส่วนร่วมในการบริจาคทั้งทุน แรงกาย แรงสมอง และ เวลา เพื่อพัฒนาตนเองขึ้นมาเรื่อย ๆ ตามหลักการของพุทธศาสนา และพัฒนาจนสามารถแก้ไขจิตได้สำนึกให้เกิดเป็นจิตสำนึกในการเสียสละ จนกระทั่งได้คนมาร่วมอย่างเต็มตัว คือ ทานวัตถุให้สังคมจนหมด มาทำงานใช้ชีวิตร่วมขบวนการ โดยไม่รับค่าตอบแทน

3. ยุทธศาสตร์ของสำนักสันตติโศก เน้นการเริ่มจากระดับจุลภาค คือ เริ่มจากคนหนึ่งคนและพัฒนาจนเกิดเป็นกลุ่มเล็ก จากนั้นจึงเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น จึงมีอำนาจต่อรองกับระบบใหญ่ได้ ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การที่สำนักสันตติโศกประกาศแยกตัวไม่อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม นอกจากนั้นยังมีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก โดยการเทศนา บรรยาย หนังสือ เทป ฯลฯ จนสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาค เช่น การคัดค้านกฎหมายทำแท้ง คัดค้านการนำบริษัทสุราเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การหันมารณรงค์การพัฒนาจริยธรรม เป็นต้น

การเคลื่อนไหวที่สำคัญอีกด้านหนึ่งของกลุ่มสันตติโศก ได้แก่ การปฏิเสชนโยบายในภาคปฏิบัติ โดยการสร้างชุมชนแบบใหม่ที่เน้นการพึ่งตนเอง (self-sufficiency) ในหลายลักษณะ เช่น เลือกใช้ระบบเกษตรกรรมธรรมชาติในด้านการผลิต เพื่อหลีกเลี่ยงจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เลือกเสนอการดำเนินชีวิตแบบประหยัดเรียบง่าย เพื่อความสอดคล้องกับหลักธรรมสัน โยสมณะของชาวพุทธ เลือกการแพทย์ที่เน้นการพึ่งตนเองด้วยการพยายามใช้สมุนไพรของไทย เลือกระบบการจัดสรรทรัพยากรแบบเน้นการช่วยเหลือแบ่งปัน ที่เรียกว่า “บุญนิยม” ทั้งยังยกย่องการทำงานต่าง ๆ ทั้งการใช้แรงงานกาย แรงงานสมอง และให้คุณค่าอย่างสูงต่อความเสียสละในหมู่เพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้ หลักการดำเนินชีวิตของชาวบุญนิยม คือ “ลดละ ขยัน กล้าจน ทดเสียคติ หนีสะสม นิยมสร้างสรรค์ สวรรค์นิพพาน”

ชาวสันตติโศกดำเนินกิจการงานร่วมกันในระบบบุญนิยม ภายใต้อุดมการณ์ว่า แรงงานฟรี ปลอดหนี้ ไม่มีดอกเบี่ย เฉลี่ยทรัพย์สินเข้ากองบุญ เป้าหมายในการทำงานในระบบบุญนิยมจึงไม่ได้มุ่งค่าตอบแทนที่เม็ดเงินยิ่งไปกว่าการได้รู้จักตนเองด้วยอาวุธแห่ง “ไตรสิกขา” (ศีล สมาธิ ปัญญา) และการตรวจตน มองตน มีสัญชาติแห่งคนตรง

ไม่ย่อท้อต่อกิเลสตัวใด เพราะถ้าไม่เห็นกิเลส ไม่รู้จักตัวเอง จะถูกกิเลสทำลาย
 ไม่สามารถพัฒนาตัวเองให้พ้นกิเลสได้ แต่สิ่งที่มุ่งหวัง คือ “ค่าตอบแทน” ที่สูงค่าแต่
 ผู้ทำงานทุกคน โดยผู้อยู่ในระดับศีล 5 ยังได้รับเงินเดือนตามฐานะ และเมื่อมีศีลที่สูงขึ้น
 ย่อมสละเงินเดือนออกไปตามลำดับจนถึงขั้น แรงงานฟรี กิจการงานพึ่งตนเอง
 ตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการพัฒนาจนกระทั่งเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ด้าน
 ชุมชนเข้มแข็งในแนวทางระบบ “บุญนิยม” ของชุมชนสันติอโศก แบ่งเป็นองค์กร
 ด้านต่าง ๆ 12 ด้าน ดังต่อไปนี้ (สันติอโศก, ม.ป.ป.)

1. ด้านศาสนา ประกอบด้วยองค์กรทั้ง 8 คือ มูลนิธิธรรมสันติ กองทัพนคร
 มูลนิธิ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ธรรมทัศน์สมาคม มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน สมาคมศิษย์เก่า
 สัมมาสิกขา สมาคมนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม และมูลนิธิบุญนิยม
2. ด้านการเมือง ประกอบด้วย พรรคเพื่อฟ้าดิน มีคำขวัญว่า “เศรษฐกิจพึ่งตน
 ชุมชนเข้มแข็ง ประชาธิธรรม ประเทศเป็นไท”
3. ด้านสื่อสาร ประกอบด้วย บจ. ฟ้าอภัย สำนักพิมพ์คลื่นแก่น ธรรมปฏิกรรม
 ธรรมปฏิสังขาร ห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ธรรมรูป ธรรมปฏิสัมพันธ์ ธรรมโสต
 กลุ่มสุดฝั่งฝัน อินเทอร์เน็ตอโศก วิทยุชุมชน FM 107.75 MHz. และสถานีโทรทัศน์เพื่อ
 มนุษยชาติ (FMTV) ซึ่งมีหลักการว่า “ทุกบรรยากาศคือการรายงานความจริง”
4. ด้านพาณิชย์ มีหลักการตลาดในระบบบุญนิยม คือ ขายของดี ราคาถูก ชื้อสตัย
 มีน้ำใจ ขายสดดเชื้อ ประกอบด้วย บจ. พลังบุญ (ขายปลีก) บจ. แด่ชีวิต (ขายส่ง)
 บจ. ขอบคุณ (ขายส่ง เป็นตัวแทนจำหน่ายข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือไร้สารพิษและ
 ผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากเครือข่ายชาวอโศก) ร้านกูดินฟ้า จำหน่ายผักผลไม้ไร้สารพิษ
 จากเครือข่ายเกษตรกรไร้สารพิษฯ ร้านดินอุ้มดาว จำหน่ายสิ่งของมือสองที่มีผู้บริจาค
 เพื่อนำรายได้จุนเจือสถานีโทรทัศน์เพื่อมนุษยชาติ (FMTV)
5. ด้านการศึกษา มีปรัชญาว่า “ศีลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา” ประกอบด้วย โรงเรียน
 สัมมาสิกขาสันติอโศก (สส.สอ.) สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต (ม.วช.) ซึ่งมีปรัชญาว่า “ศีลเต็ม
 เข้มงาน สืบสานวิชา” ประกอบด้วย วิทยาลัยบรรดาบัณฑิตบุญนิยม (ว.บบบ.)
6. ด้านการเงิน ประกอบด้วย กลุ่มสัจจะออมทรัพย์สันตินาครบุญนิธิ กองบุญ
 สวัสดิการ กองบุญคุ้มครองภัย กองสาธารณโภคี

7. ด้านอุตสาหกรรม ประกอบด้วย เครือแหของ บจ. ขอบคุน ซึ่งเป็นผู้ผลิตน้ำยาทำความสะอาดที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และยาสมุนไพรใช้ทาภายนอก

8. ด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย หน่วยตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก (ต.อ.) กลุ่มงานพัฒนาระบบสุขภาพชาวอโศก อาทิ ที่ปฐมพยาบาล คลินิกทันตกรรม ศาลาการแพทย์แผนไทย

9. ด้านการบริโภค ประกอบด้วย ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย สาขาหน้าสันตือโศก (ชมร.สตอ.) ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทยสาขาคุจจักร (ชมร.กทม.)

10. ด้านกสิกรรม ดำเนินตามหลักการที่เรียกว่า “สามอาชีพกฐชาติ” (วงจรของกสิกรรมไร้สารพิษ ขยะวิทยา ปุ้ยสะอาด กสิกรรมไร้สารพิษฯ) ประกอบด้วย เครือแหกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย (กกร.) สวนบุญผักพืช คลอง 13 จังหวัดปทุมธานี สถาบันขยะวิทยาด้วยหัวใจ (ท้ายชอยนวนมินทร์ 44)

11. ด้านศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจว่าศิลปะคือมวงคลอันอุดม ซึ่งมีทั้งสุนทรียศิลป์และแก่นศิลป์ที่ชีชวนไปสู่สารประโยชน์ ไม่ใช่หมอมเมาหรือเป็นอนาจาร งานศิลปะดังกล่าวเห็นเป็นรูปธรรมได้จาก “พระวิหารพันปีเจดีย์สาริริกชาติ”

12. ด้านชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย พุทธสถาน ชุมชน องค์กร และกิจการงานในระบบบุญนิยม

บทบาททางการเมืองของสำนักสันตือโศก

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550, หน้า 138-140) ได้กล่าวว่ สำนักสันตือโศกเริ่มมีบทบาททางการเมือง เมื่อปรากฏกลุ่มการเมืองที่มีชื่อว่า กลุ่มรวมพลัง และพรรคพลังธรรม ในแวดวงการเมือง และมีการเติบโตอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา อีกทั้งพลตรี จำลอง ศรีเมือง สานุศิษย์คนสำคัญของสำนักสันตือโศกเป็นผู้ที่มีบทบาททางการเมืองสูง ตั้งแต่ครั้งดำรงตำแหน่งเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2523-2528) ในรัฐบาลของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523-2531) จึงทำให้ประชาชนจำนวนไม่น้อยคิดว่า พลตรี จำลอง ศรีเมือง จะอาศัยกลุ่มศาสนาที่ชื่อว่าสันตือโศก เพื่อปูทางไปสู่การมีอำนาจทางการเมือง และสมณะโพธิรักษ์ แห่งสำนักสันตือโศก กำลังจะอาศัย

ฐานอำนาจทางการเมืองของพลตรี จำลอง ศรีเมือง เพื่อก้าวไปสู่การมีอำนาจทางศาสนจักร ซึ่งในทัศนะของสมณะโพธิรักษ์กลับมีมุมมองว่า จะไม่ให้อำนาจทางการเมืองของพลตรี จำลอง ศรีเมือง และอำนาจทางศาสนาของกลุ่มสันตือ โศกมีอิทธิพลแก่กันและกัน แต่ด้วยภาวะธรรมที่เห็นเหมือนกัน และสอดคล้องกันจึงมีส่วนดึงดูดให้ทั้งสองเข้าหากันและทำงานหนุนเสริมกันตามธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างพลตรี จำลอง ศรีเมือง และสมณะโพธิรักษ์ เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 ซึ่งในขณะนั้น พลตรี จำลอง ศรีเมือง กำลังแสวงหาหนทาง การปฏิบัติธรรม เช่นเดียวกับที่สมณะโพธิรักษ์ได้เคยแสวงหาหนทางในการปฏิบัติธรรมในปี พ.ศ. 2513 ดังนั้น เมื่อบุคคลทั้งสองได้มีโอกาสมาพบกัน ความเคารพศรัทธาที่มีต่อกันได้ก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ในที่สุด พลตรี จำลอง ศรีเมือง จึงตัดสินใจร่วมปฏิบัติธรรมที่สำนักสันตือ โศกเป็นประจำ จากนั้นความสัมพันธ์กับสำนักสันตือ โศกได้พัฒนาไปจนถึงระดับที่ค่อนข้างแนบแน่น เมื่อพลตรี จำลอง ศรีเมือง ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2528 กลุ่มสันตือ โศกได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มกำลังจนสามารถชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย ในครั้งนั้นชาวกรุงเทพมหานครได้พร้อมใจกันทะเลาะเนนเสียงให้มากถึง 500,000 คะแนน และสามารถที่จะเอาชนะการเลือกตั้งสมัยที่สองในปี พ.ศ. 2533 ด้วยคะแนนเสียงที่มากถึง 700,000 คะแนนรวมทั้งสามารถเอาชนะการเลือกตั้งในสมัยที่สามในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งในขณะนั้น ร้อยเอก กฤษฏา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังธรรมเพื่อรองรับการเลือกตั้งใหญ่ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2531 พรรคพลังธรรมจึงได้ถือกำเนิดขึ้นมาและได้ส่งสมาชิกพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งเกือบทั่วทั้งประเทศ ทั้ง ๆ ที่เป็นพรรคการเมืองที่เพิ่งจัดตั้งใหม่ พรรคพลังธรรมประสบความสำเร็จทางการเมืองอย่างงดงาม ได้รับการเลือกตั้งเป็นจำนวนมากและต่อเนื่องอีกหลายสมัย ถือเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างสูง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่รอบกรุงเทพมหานคร พรรคพลังธรรมและสันตือ โศกจึงเป็นกลุ่มการเมืองและกลุ่มศาสนาที่อยู่คู่กัน โดยพรรคพลังธรรมได้อาศัยฐานการจัดตั้งของสันตือ โศกซึ่งมีอยู่อย่างมากมายหลายแสนคน เคลื่อนไหวและสร้างพลังทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง และสมณะโพธิรักษ์ได้เคยให้สัมภาษณ์ว่า สำนักสันตือ โศกได้เป็นหัวคะแนนจัดตั้งให้พรรคพลังธรรม จากนั้นเป็นต้น

มา สำนักสันตติ โศกได้มีบทบาทสำคัญทางการเมืองและมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ดังจะได้อธิบายต่อไป

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550, หน้า 53-55) ได้กล่าวว่า พลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นบุคคลสำคัญในการนำประชาชนโค่นล้มรัฐบาล พลเอก สุจินดา คราประยูร โดยการประกาศอดอาหารประท้วงที่ท้องสนามหลวง เพื่อเรียกร้องให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลผสมที่ได้เสียงข้างมากจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ให้ลาออกจากตำแหน่ง เพราะมีความพยายามที่จะสืบทอดอำนาจ เผด็จการของคณะรัฐประหาร ที่เรียกกันว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) อีกทั้งพลเอก สุจินดา คราประยูร ได้ผิดต่อคำมั่นสัญญาของตนที่เคยประกาศว่าจะไม่รับตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ ในช่วงที่ทำการรัฐประหารรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 นอกจากนี้แล้วยังเป็นการคัดค้าน นายกรัฐมนตรีคนนอกที่ไม่ได้มาจากกระบวนการเลือกตั้งโดยตรง

เหตุการณ์ในครั้งนั้น เครือข่ายญาติธรรมของกลุ่มสันตติ โศกได้ช่วยกันระดมคนเข้าร่วมชุมนุมเพื่อให้การสนับสนุนการประท้วงของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ทำให้จำนวนของผู้เข้าร่วมชุมนุมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในที่สุด การชุมนุมประท้วงอย่างสันติได้ขยายตัวเป็นความรุนแรงกลายเป็นเหตุการณ์จลาจลในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เกิดเหตุการณ์ปะทะกันกันระหว่างผู้ชุมนุมกับทหาร มีคนตายไปเป็นจำนวนไม่น้อย เหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกขนานนามว่า พฤษภาทมิฬ ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญอีกจุดหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์การเมืองไทย

กรณีจดหมายของชมรมช่วยชาติ

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550, หน้า 51-52) ได้กล่าวว่า การระดมเสียงสนับสนุนซึ่งกระทำกันในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 เมื่อผู้อาวุโสในสังคมคือ นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้อาสาเป็นผู้ระดมเจตจำนงของประชาชนไทย

ในการสนับสนุน พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นให้
ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากหลายฝ่ายในสังคมขณะนั้นเชื่อกัน
ว่านายกรัฐมนตรีผู้นี้เป็นบุคคลที่เหมาะสมและมีความสามารถที่จะเข้ามาควบคุม
วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่มีความผิดพลาดในการจัดการทรัพย์สินจน
พลาดพลังดีดคดียุทธศาสตร์ ซึ่งเสียงสนับสนุนจากจดหมายชมรมช่วยชาติที่นายแพทย์เสม
พรिंगพวงแก้ว ได้ทูลมทระดมกันเข้ามาด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ต่อประเทศโดยไม่หวัง
ผลตอบแทนใดๆ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 80 วัน มีจำนวนมากถึง 1.44 ล้านฉบับ ดังนั้น
จึงเป็นพลังที่มากพอที่จะสั่นคลอนความคิดและจิตใจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
จำนวน 8 คน จากทั้งหมด 15 คน ที่ทำหน้าที่ตัดสินอนาคตทางการเมืองของ
นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น กลุ่มสันติอโศก โดยสมณะโพธิรักษ์ และแกนนำที่สำคัญ คือ
พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้แสดงพลังของการสนับสนุนในทันที โดยเป็นผู้สนับสนุนทั้ง
เงินทุนและเครือข่ายกำลังคนให้กับชมรมช่วยชาติ เฉพาะเครือข่ายของคณะนักบวช
ที่ชาวอโศกสามารถระดมเสียงสนับสนุนได้มากเป็นจำนวนถึง 120,000 เสียง ภายใน
ระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณสามถึงสี่สัปดาห์แรกของการดำเนินการ

การคัดค้านการนำธุรกิจสุราเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550, หน้า 60-62) ได้กล่าวว่า การเคลื่อนไหวร่วมกับ
เครือข่ายภาคประชาชนในนามคณะผู้คัดค้านการนำเบียร์ เหล้า เข้าตลาดหลักทรัพย์
ในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2549

เมื่อครั้งนายเจริญ สิริวัฒนภักดี ได้ตัดสินใจรวบรวมบริษัทในเครือจำนวนรวม
กว่า 60 แห่ง ที่ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจสัมปทานผูกขาดการผลิตจัดจำหน่ายสุรา เบียร์
และน้ำดื่ม ภายใต้ชื่อ บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) หรือเบียร์ช้างเพื่อเข้า
จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้มีการคาดการณ์กันว่าบริษัทนี้
จะมีมูลค่าการตลาดขนาดสูงราว 1.7 แสนล้านบาท แต่การเข้าจดทะเบียนใน
ตลาดหลักทรัพย์ในครั้งนั้นได้รับการต่อต้านอย่างหนักหน่วงที่สุด ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นกับ
กลุ่มธุรกิจอื่น ๆ ที่เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมาก่อน

เครือข่ายของกลุ่มสันติอโศก และพลตรี จำลอง ศรีเมือง ประธานมูลนิธิ กองทัพอากาศ และเครือข่ายภาคประชาชน รวม 20 องค์กร ได้คัดค้านและต่อต้านว่า ธุรกิจเหล้าและเบียร์เป็นธุรกิจแห่งอบายมุข ขัดกับหลักพุทธศาสนา ไม่ควรเปิดโอกาส ให้ระดมทุนจากในประเทศ อีกทั้งความเสียหายเชิงเศรษฐกิจที่เกิดจากการดื่มสุราของ ประชาชนไทยทั่วทั้งประเทศมีมูลค่าเกือบ 35,000 ล้านบาทต่อปี และดึงดูเงินจาก ภาคประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่าปีละ 200,000 ล้านบาท เป็นต้นเหตุของความยากจน และความแตกแยกภายในครอบครัว ในที่สุด บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) ถูกกดดันทางการเมืองจนไม่สามารถที่จะจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยขับไล่ นายกรัฐมนตรี

พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550, หน้า 69-72) ได้กล่าวว่า วิกฤติการณ์ครั้งนี้ มีจุดเริ่มต้นจากการที่นายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ และเป็นผู้จัด รายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ออกอากาศ ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ในช่วงแรก ๆ ของการจัดรายการมีการชื่นชม พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่ดีที่สุดเท่าที่ประเทศไทยเคยมี (รายการวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 และวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547) แต่ในภายหลังรายการดังกล่าวได้เปลี่ยนท่าที เป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรง จนกระทั่งทางรายการได้นำบทความที่ชื่อว่า พ่อของแผ่นดิน มาออกอากาศ เป็นสาเหตุให้ถูกระงับรายการทั้งหมด ในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2548 จากนั้นเป็นต้นมา นายสนธิ ลิ้มทองกุล จึงต้องเปลี่ยนเป็นการจัด รายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น จัดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สวนลุมพินี ฯลฯ รวมกันอีก 15 ครั้ง ในแต่ละครั้งได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาคอร์ปชั่นของรัฐบาลและเครือข่ายมิตร ภายใต้สโลแกน “เราจะสู้เพื่อ ในหลวง ถวายคืนพระราชอำนาจ และขอแค่ เป็นยามเฝ้าแผ่นดิน” ได้มีผู้สนใจติดตาม รายการเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่ง ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 กลุ่มคนที่ เข้าร่วมและติดตามรายการดังกล่าวได้พัฒนาการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพันธมิตรประชาชน เพื่อประชาธิปไตย เพื่อดำเนินภารกิจขับไล่ พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ให้พ้นจาก

การเมืองไทย เปิดโปงความไม่ชอบธรรม และวาระซ่อนเร้นของระบอบทักษิณ กลุ่มการเมืองดังกล่าวประกอบด้วยแกนนำหลักจำนวน 5 คน คือ นายสนธิ ลิ้มทองกุล พลตรี จำลอง ศรีเมือง ประธานมูลนิธิกองทัพธรรม นายสมศักดิ์ โกศัยสุข เลขาธิการ สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน และนายพิภพ ธงไชย อดีตประธานคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย คณะกรรมการทั้ง 5 คนต่างเป็นตัวแทนของกลุ่มการเมืองที่มีฐานพลังของตนเอง และมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ในสังคม และคณะของสำนักสันติอโศกได้เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว เนื่องจากว่าพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ทำจดหมายเตือนพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร เกี่ยวกับเรื่องการขายหุ้น โดยไม่เสียภาษีว่า เป็นการกระทำที่ไม่สมควร แต่เรื่องดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองใด ๆ จากนายกรัฐมนตรี พลตรี จำลอง ศรีเมือง จึงเข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และได้รับคำเชิญให้เป็นแกนนำ จึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการงานสวัสดิการในการชุมนุมให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีมวลชนหลักทั้งจากกองทัพธรรม และกลุ่มสันติอโศก ที่ปักหลักปักค้างแรมชุมนุมกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อกดดันให้นายกรัฐมนตรีที่ได้ชื่อว่ามี อำนาจมากที่สุดจากระบอบการเลือกตั้งต้องประกาศยุบสภา และประกาศเว้นวรรคทางการเมืองชั่วคราว

ในการชุมนุมทางการเมืองแต่ละครั้ง สมณะโพธิรักษ์จะมีการเทศนาให้ชาวอโศก ฟังในระหว่างชุมนุม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อความคิดของสมาชิกชาวอโศกเป็นอย่างยิ่ง อาทิ คำเทศนาในการชุมนุมของชาวอโศกครั้งหนึ่ง มีใจความสำคัญดังนี้ ในการชุมนุม ต่าง ๆ กลุ่มสันติอโศกจะมีการชุมนุมประท้วงกันอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ มีความสงบ สุภาพและเรียบร้อย ตามหลักปรัชญา “ชาวให้เป็น เย็นเรื่อยไป ใจความจริงออกมา ให้มาก ๆ หมด ๆ” จุดมุ่งหมาย คือ เอาความรู้ ความจริงมาสู้กันให้เกิดการยอมรับและ แก้อใจ โดยผู้ผิดเป็นผู้แพ้ ผู้ถูกเป็นผู้ชนะ การที่มาชุมนุมกันไม่ได้ทำให้รู้สึกว้าปาก เนื่องจากว่า ประชาชนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบต่อเนื่องกำลังได้รับความลำบากมากกว่า แต่ชาวอโศกเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาและการศึกษาแล้ว จึงไม่รู้สึกว้าปากและอดทนได้ เป็นเรื่องปกติสามัญที่ชาวอโศกจะเป็นคนเลี้ยงง่าย (สุภระ) เป็นคนบำรุงง่าย (สุโปสะ) เพราะชาวอโศกมักน้อย (อัปปิจนะ) สันโดษ (สันตุฎฐิ) ขัดเกลาคตนแล้ว (สัลলেখะ) ทั้งมี

ศีลเคร่ง (ฐิตะ) จึงเป็นคนมีอารมณ์นำเลื่อมใส (ปาสาทิกะ) ไม่สะสม (อปจยะ) และขยัน (วิริยารัมภะ) (สมณะโพธิรักษ์, 2554ก, หน้า 13-17) และการที่ชาวโศกออกมาชุมนุม ถือได้ว่าทุกคนได้ช่วยกันปฏิบัติสิ่งที่เหมาะสม ร่วมแรง ร่วมใจกันในการศึกษาติดตามสถานการณ์ จึงต้องร่วมมือกันให้มาก การช่วยกันทำจะก่อให้เกิดผลดี เป็นประชาภิวัฒน์ โดยมวลประชาชนที่จะเป็นคะแนนเสียง และไม่ใช่ว่าเป็นการให้คะแนนเสียงเลือกตั้งในคูหาหย่อนบัตรลงกล่องเท่านั้น แต่เป็นการแสดงตัวบุคคลให้ปรากฏ โดยการร่วมกันก่อเกิดเหตุการณ์ แสดงปรากฏการณ์จริง เป็นระบอบประชาธิปไตยที่สวยงาม เรียบร้อย และสันติ นี่จึงเป็นมิติใหม่ของโลก ในการชุมนุมนี้ชาวโศกมาเป็นมวลหมู่พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย มาแสดงตัวว่า เป็นประชาชนคนหนึ่งที่จะออกมาแสดง อธิปไตยของความเป็นประชาชน มาแสดงประชามติให้เห็นว่า นี่คือประชาชน จึงได้ขอให้มาช่วยกันสร้างสงครามสันตภิวัฒน์ ให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ในโลก จะได้เป็นตัวอย่างของโลกเพื่อบันทึกในประวัติศาสตร์โลกว่าเป็นการต่อสู้ และเป็นสงครามที่สันติ อหิงสา เป็นมิติใหม่ของการต่อสู้ทางการเมืองที่ต้องใช้ปฏิภาณภิวัฒน์ (ปฏิภาณ+อภิวัฒน์) การอภิวัฒน์ หมายถึง ความเจริญที่ประเสริฐ ความงอกงามที่วิเศษ เพราะฉะนั้น ปฏิภาณภิวัฒน์จึงหมายถึง ความเจริญที่ประเสริฐของปฏิภาณหรือของความรู้ ไหวพริบ ความงอกงามที่วิเศษแห่งความรู้ ไหวพริบกำลังเกิดกำลังดำเนินขึ้นในสังคมไทย ต้องศึกษาต้องติดตามให้เกิดปฏิภาณ เพราะฉะนั้น การชนะกันจะเป็นการชนะกันด้วยความถูกต้อง และเป็นความจริงของสังคมมนุษยชาติ ซึ่งเป็นผู้มีปัญญามิใช่เดรัจฉาน จึงใช้เรี่ยวแรงทำสงครามต่อสู้กัน เมื่อประชาชนเกิดไหวพริบจากการซึมซับเหตุการณ์ จึงเกิดไหวพริบจากการศึกษาในปรากฏการณ์ มีอิสรเสรีภาพในการรับรู้ในการแสดงความคิดเห็นตามหลักของประชาธิปไตย ในทางการเมืองเมื่อมีการล้มล้างคณะบริหารได้ด้วยวิธีสันติ ชนะกันด้วยความถูกต้อง ความผิด ความไม่รุนแรง ความสงบ ไม่มีการปลุกเร้า หรือช่วยให้เกิดความรุนแรง แต่เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการแสดงออก (สมณะโพธิรักษ์, 2554ข, หน้า 87-93) การที่ชาวโศกออกมาชุมนุมเป็นงานที่เป็น “สังคหผละ” มิใช่งานที่เป็น โลกาธิปไตย คือทำเพื่อเกื้อกูลผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ งานสังคหผละเป็นกำลังในการทำงานเพื่อแผ้วแผ่เกื้อกูล เป็นพหุชนิตายะ (เพื่อมวลประชาชนทั้งหลาย) เป็นพหุชนสุขายะ (เพื่อความสุขของมวลประชาชน

ทั้งหลาย) เป็นโลกานุกำมปายะ (เพื่ออนุเคราะห์โลก) เป็น “ประชาธิปไตยโดยตรง” ซึ่งไม่ได้ทำเพื่อโลกธรรม คือ ไม่ได้ทำเพื่อแลกกับลาภยศสรรเสริญ ไม่เป็นอย่างคนทั่วไปในโลก จึงไม่มีโลกาธิปไตย ไม่มีอัตตาธิปไตย แต่เป็น “ธรรมาธิปไตย” คือ ธรรมเป็นอำนาจโดยแท้ การเมืองไทยปัจจุบันขาดธรรมะอย่างแท้จริง จึงต้องเรียกร้องธรรมะพยายามนำพาคคนและนำธรรมะเข้ามาสู่การเมือง งานการเมืองเป็นงานอนวัชชะ (วัชชะคือ โทษ, ความผิด, ควรพูด ตีเตียน ส่วน อน แปลว่า ไม่ “อนวัชชะ” จึงมีความหมายว่า ไม่ควรพูด ตีเตียน ไม่มีโทษ ไม่ใช่ความผิด ตีเตียนไม่ได้ทั้งสิ่งที่เป็นโลก และตีเตียนไม่ได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรม) เป็นงานสำคัญของประเทศ ที่ไม่ควรจะต้องตีเตียนกัน เพราะการเมืองไทยต้องการธรรมะอย่างจำเป็นและรีบด่วนที่สุด คนที่ยังอวิชาอยู่จะไม่เข้าใจสิ่งนี้ (สมณะโพธิรักษ์, 2554ก, หน้า 260-261)

จะเห็นได้ว่า สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มชาวโศกเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง ด้วยบทบาทของสมณะโพธิรักษ์ที่เป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของชาวโศกทั่วประเทศ ดังนั้น การปลูกฝังความคิดทางการเมืองผ่านการเทศนาแต่ละครั้งจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความคิดของสมาชิกชาวโศกอย่างมาก

พัฒนาการของสำนักสันติโศกทางการเมืองมีความชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อมีการตั้งองค์กรสำคัญด้านการเมือง คือ “พรรคเพื่อฟ้าดิน” (For Heaven and Earth Party) อันเป็นองค์กรทางการเมืองที่ชาวโศกก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามแนวทางของตน ภายใต้คำขวัญที่ว่า “เศรษฐกิจพึ่งตน ชุมชนเข้มแข็ง ประชาธิปไตยประเทศไทย” พรรคเพื่อฟ้าดิน มีนโยบายพัฒนาประชาธิปไตยด้วยการเมืองอริยะหรือการเมืองบุญนิยม มุ่งที่จะสร้างคนให้มีคุณธรรมเพื่อ เป็นรากฐานประชาธิปไตย และพัฒนาชุมชนไทยให้มีศีล ปลอดภัยพอพึ่งตนเองได้ ไม่แก่งแย่งแสวงอำนาจและประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งเป็นนวัตกรรม (innovation) อันหนึ่งของสังคม ผู้ที่จะทำงานการเมืองอริยะ หรือการเมืองบุญนิยมต้องเป็นอริยะบุคคล มีความซื่อสัตย์ มีสมรรถภาพ มีความรู้ความสามารถ ไม่คิดในลาภ ยศ สรรเสริญ และโลกียสุข ปลอดภัยส่วนตัว อุทิศตนทำงานรับใช้ประชาชนได้อย่างอิสระ โดยไม่รับค่าตอบแทนเป็นของตน ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขที่สันติ ปลอดภัย ดั่งงาม สงบ ร่าเริง เบิกบาน สร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตเป็นสังคมพึ่งพาเกื้อกูลกันสูงที่สุดเป็นสาธารณ โภคิ

กินอยู่ใช้สอยรวมกันในกองกลางเกื้อกูลกันตามมีตามได้ สร้างสังคมประเทศชาติด้วย
 คุณธรรมของชุมชนบุญนิยม โดยมีคติความเชื่อที่มุ่ง “บุญ” เป็นที่ตั้ง 11 ประการ ดังนี้
 (1) ทวนกระแสกับทุนนิยมแต่ไม่ได้เป็นศัตรูกับทุนนิยม เพราะบุญนิยมมุ่งให้
 ส่วนทุนนิยมมุ่งเอา จึงไม่ขัดกัน ลงกันได้ตามเป็นจริง (2) มีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตระ
 อยู่เหนือกิเลสได้ (3) ถึงจะทำได้ยากแต่แม้จะยากยังต้องทำเพราะเป็นสิ่งที่ดีงาม
 (4) เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน (5) เป็นสัจธรรมแท้สำหรับมนุษย์และสังคม
 (6) ยึดหลักคิดว่า กำไร คือ การให้ การเสียสละ (7) เน้นสร้างคนให้มีคุณธรรมและ
 พันทุข์จนประสบผลสำเร็จเป็นเรื่องหลัก การสร้างรายได้ การสร้างวัตถุทรัพย์ ได้แก่
 ลาภ ยศ สรรเสริญ และโลกียสุขมาให้แก่ตน หรือการสร้างวิชาการถือเป็นเรื่องรอง (8)
 เข้าถึงสภาวะธรรม ขึ้นเปลี่ยนแปลงพัฒนาจิตวิญญาณ (9) ความอุดมสมบูรณ์จะอยู่ที่
 ส่วนรวม หรือส่วนกลาง ไม่ใช่อยู่ที่ส่วนบุคคล (10) เชิญชวนให้พิสูจน์ได้เช่นเดียวกับการ
 พิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ (11) จุดสัมบูรณ์ คือ อิศรเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ
 สมรรถภาพ และบูรณภาพ โดยได้กำหนดคุณลักษณะของผู้ถึงบุญนิยม 6 ประการ ดังนี้
 (1) ไม่เผาผลาญทำลาย มีความประหยัด มีชีวิตเรียบง่าย สมถะ (2) ไม่เอาเปรียบใคร
 มีความมกน้อย กล้าจน เสียสละให้ได้มากที่สุดอยู่เสมอ (3) ใฝ่ศึกษา สร้างสรรค์
 สร้างสมรรถนะ ขยันและอดทน กินน้อย ใช้น้อย ทำงานมาก (4) จุนเจือสังคม ผู้ขาดทุน
 หรือผู้เสียสละคือผู้มีกำไรแก่ชีวิตตนเอง (5) สละออก สะพัดออก ไม่สะสม ไม่เห็นแก่ตัว
 และ (6) ซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม (พรรคเพื่อฟ้าดิน, 2554, หน้า 5-7)

นโยบายพรรคเพื่อฟ้าดิน

นโยบายของพรรคเพื่อฟ้าดิน ในด้านการเมือง การบริหาร กฎหมาย กระบวนการ
 การยุติธรรม เศรษฐกิจ การเงิน กสิกรรม อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ การสื่อสาร
 สิ่งแวดล้อม สังคม ศาสนา การศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม สาธารณสุข การบริโภคนิยม และ
 ความสัมพันธ์ระหว่างชาติ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (พรรคเพื่อฟ้าดิน, 2554, หน้า 7-11)

นโยบายด้านการเมือง

1. รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเอกราช เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. กลั่นกรองบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมือง พัฒนาจิตวิญญาณผู้ที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองให้มีจิตสำนึกในการรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง มีคุณลักษณะเป็นชาวบุญนิยม เพื่อพัฒนาการเมืองไปในทางที่ถูกต้อง
3. พัฒนาโครงสร้างทางการเมือง ทั้งที่เป็นสถาบันการเมือง สถาบันข้าราชการ สถาบันสื่อมวลชน สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการให้เข้มแข็ง มั่นคง มีศักยภาพสูง เป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง
4. ปรับมาตรการป้องกันและปราบปรามทุจริตประพฤติมิชอบในวงราชการ ป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์อันมิควรได้จากตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองและราชการ
5. สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอิสระที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

นโยบายด้านการบริหาร

1. ผู้ที่จะเป็นนักบริหารต้องมีคุณธรรมระดับอริยะบุคคล ชัดเจนในวิถีทางของโลกียะกับโลกุตระ รู้จักทุกอย่างดีตั้งแต่เศรษฐกิจ การศึกษา กสิกรรม อุตสาหกรรม การเงิน สาธารณสุข การบริโภค การสื่อสาร การเมือง หรือศิลปะอย่างบุญนิยม
2. พัฒนาระบบราชการและกระจายอำนาจการบริหาร โดยการปรับบทบาทภาครัฐจากผู้ปฏิบัติและควบคุม เป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่ภาคประชาชน
3. ส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหาร การปกครอง การคลัง ไปสู่ส่วนท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีอำนาจจัดเก็บรายได้ และบริหารงบประมาณของตนเองได้อย่างอิสระยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพของราชการและการเมืองท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น

นโยบายด้านกฎหมาย

1. พัฒนาจิตวิญญาณของผู้คนในสังคม ทำให้เกิดความเกรงกลัว และละอายต่อบาป เกิดสำนึก สำนวม สังวรด้วยตนเอง ไม่กระทำความผิดแม้ไม่มีกฎหมายบังคับ สามารถเป็นคนดีของสังคม
2. ตรา ยกเลิก แก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ให้สอดคล้องกับการบริหารราชการแผ่นดินและการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง มิให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ที่ล่าเอียงฉ้อฉล
3. กฎหมายจะต้องเป็นหลักเกณฑ์ที่จำเป็น หลักเกณฑ์ที่สำคัญเป็นหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องศีลธรรม เป็นหลักเกณฑ์ที่สุจริตธรรมที่สุด กฎหมายจะออกให้น้อย ชัดเจน ไม่บีบบังคับอะไรมาก ยกเว้นต่อเมื่อสิ่งนั้นรุนแรง ร้ายแรง จึงต้องมีกฎหมายบังคับ ถ้ายังมีกฎหมายมากแสดงว่าสังคมเสื่อม
4. ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สร้างความเป็นธรรมในสังคม รักษาสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัดและให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายด้านกระบวนการยุติธรรม

1. พัฒนากระบวนการยุติธรรมแบบบูรณนิยมให้มีความเข้าใจในจิตวิญญาณและศีลธรรมของมนุษย์ รวมทั้งเข้าใจในการปฏิบัติของกลุ่มหมุ่มบุคคล และกระทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยยุติธรรมอย่างมีภูมิธรรม
2. ปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพเป็นหลักประกันความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากลและสิทธิตามรัฐธรรมนูญ
3. ส่งเสริมบทบาทในการป้องกันและยับยั้งข้อพิพาทขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมระบบการตรวจสอบสิทธิในการควบคุมช่องทางการร้องทุกข์กล่าวโทษให้เป็นเครื่องมือของประชาชน ผู้บริโภค และผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น
4. พัฒนาศักยภาพขององค์กร บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและข้อพิพาทระดับสากล ในการปกป้องคุ้มครอง

สิทธิประโยชน์ของประชาชน เกษตรกร นักลงทุน ทรัพย์สิน ทรัพยากร และ
ผลประโยชน์ของชาติ

นโยบายด้านเศรษฐกิจ

1. สร้างเศรษฐกิจพึ่งตนเอง เน้นไปในแนวทางสาธารณสุข ผลิตหรือรายได้
ยินดีเสียสละนำเข้าร่วมหรือส่วนกลาง และเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลแจกจ่าย
อย่างถูกต้องจนเกิดการสร้างคนให้มีสมรรถภาพ ขยันขันแข็ง สร้างสรรค์ พึ่งตนเองไป
ได้ ไม่เป็นคนขี้ขอ แต่เป็นคนมีศักดิ์ศรีและมีสำนึกไม่เห็นแก่ตัวและพรรคพวกของตน
2. ฟื้นฟูเอกราชทางเศรษฐกิจของชาติไปสู่ความเป็นไทยยิ่งขึ้น ด้วยการพึ่งตนเอง
ทางเศรษฐกิจตามแนวความคิดเศรษฐกิจบุญนิยมและเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างคนให้รู้จัก
ประหยัด รู้จักกินใช้ รู้จักของที่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ มอมเมา ละกิเลสให้ตนเอง
เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นสารประโยชน์และมีคุณค่าต่อชีวิตจริง ๆ สะพัดผลิตใน
หลักการค้าและการตลาด โดยยึดหลักการค้าบุญนิยม คือ ขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ขยัน
อุตสาหกรรม ประณีต ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ และยึดหลักการตลาดบุญนิยม คือ ของดี
ราคาถูก ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ขายสด งดเชื่อ โดยการปลูกฝังอุดมการณ์ ทศนคติ ชาตินิยม
ให้แข็งแรง มั่นคง อุดมสมบูรณ์ก่อน แล้วเกื้อกูลต่อสากลให้ยิ่งขึ้น
3. ปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาไทย สนับสนุนให้
ใช้ของที่ผลิตในประเทศเป็นหลัก
4. ส่งเสริมเศรษฐกิจให้มีลักษณะปลาใหญ่ช่วยปลาเล็ก มิใช่ปลาใหญ่กินปลาเล็ก

นโยบายด้านการเงิน

1. จัดสรรการเงินด้วยความเข้าใจว่า เงินเป็นแต่เพียงสิ่งแทนค่า ไม่หลงไหล
แสวงหา สะสมให้เกิดความร่ำรวย พยายามจัดสรร ฟังระส่ำระสายให้ทั่วถึงกันอย่างสมดุล
สมบูรณ์เสมอสมาน
2. ผู้ทำงานด้านการเงิน ต้องไม่ติดยึดในลาภ ยศ สรรเสริญ และโลกีย์สุข
3. ไม่ส่งเสริมให้สะสมเงินเป็นของตัวเอง แต่จะระส่ำระสายสู่สังคม สู่ส่วนกลาง
ให้ส่วนกลางมีมากกว่าส่วนตัว

นโยบายด้านกิจกรรม

1. ส่งเสริมกิจกรรมธรรมชาติ ปุ๋ยสะอาด และขยะวิทยา เพื่อสร้างพืชพันธุ์ ัญญาหารที่สะอาด ไร้สารพิษ มีราคาถูก สะพัดได้อย่างเพียงพอทั่วถึง โดยใช้เทคโนโลยี ที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงดิน การแปรรูปขยะให้เป็นปุ๋ย และนำส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้อีก

2. การสร้างกิจกรรมจะต้องมีน้ำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ รู้จัก ข้อสำคัญว่าสร้างมาเพื่อเลี้ยงมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ยังชีพอยู่อย่างแข็งแรงเป็นสุข ไม่ใช่ สร้างขึ้นมาเพื่อฆ่ามนุษย์ เพื่อทำลายกันอย่างไม่มึน้ำใจ อย่างอำมหิต เพราะผลผลิต มีทั้งพิษสะสมหรือมอมเมา

3. ส่งเสริมการผลิตให้เพียงพอแก่การใช้บริโภคในชุมชน ส่วนเหลือแจกจ่าย สะพัดสู่ชุมชนอื่น ในรูปการซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยลักษณะเกื้อกูลตามหลักบุญนิยม

หลักการแจกจ่ายและแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายของบุญนิยมมีเจตนาตั้งใจ เสียสละให้ได้มากที่สุดยิ่ง ๆ ขึ้นเสมอ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขายในราคาพยายามให้ต่ำกว่าราคาตลาดให้ได้มากที่สุดเท่าที่สามารถ

ขั้นที่ 2 ขายในราคาเท่าทุน

ขั้นที่ 3 ขายในราคาต่ำกว่าทุนให้ได้มากที่สุดเท่าที่สามารถ

ขั้นที่ 4 แจกฟรีหรือให้เปล่า

4. ส่งเสริมพืชสมุนไพรไทยเพื่อทดแทนการนำเข้ายาจากต่างประเทศ อนุรักษ์ และส่งเสริมการบริโภคผักพื้นบ้าน การแปรรูปสินค้าเกษตร โดยชุมชน

5. พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กที่ประชาชนมีส่วนร่วม สร้างศูนย์ศึกษาและพัฒนา ด้านกิจกรรมธรรมชาติ ตลาดนัดชุมชนและการตลาดของสินค้ากิจกรรมชุมชน สนับสนุนเครือข่ายด้านกิจกรรมธรรมชาติและเครือข่ายร้านค้าชุมชน

นโยบายด้านอุตสาหกรรม

1. ส่งเสริมอุตสาหกรรมแบ่งย่อย อุตสาหกรรมที่แบ่งงานไปเป็นอุตสาหกรรม ครอบครั้ว อุตสาหกรรมหมู่บ้าน อุตสาหกรรมชุมชน ประสานกันเป็นอุตสาหกรรมที่

รวมกันเป็นจำนวนมาก จำนวนใหญ่ เมื่อต้องการผลผลิตจำนวนมากด้วยระบบวิธีของ สังคมที่มีเครือข่ายเพื่อการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2. ส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทั้งที่เป็นของภาครัฐและของภาคเอกชนให้มี ลักษณะร่วมกันเป็นอุตสาหกรรมส่วนรวม อุตสาหกรรมภาครัฐต้องให้ประชาชนเข้าไป ร่วมด้วย อุตสาหกรรมภาคเอกชนมีการร่วมหุ้นกันเป็นมหาชนจริง โดยการนำ คุณสมบัติของกระบวนการสหกรณ์มาใช้เป็นหลักในการดำเนินงาน

3. ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีใช้ทำเพื่อแสวงหากำไร หรือเพื่อสร้างอิทธิพล ให้ก่อความร่ำรวยแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นอุตสาหกรรมสร้างผลผลิตที่จำเป็นในการใช้สอย ประชาชนจะได้รับส่วนแบ่งหรือได้รับส่วนจากอุตสาหกรรมนั้นอย่างทั่วถึง สุจริต ยุติธรรม โดยผู้มีสมรรถนะสูงจะช่วยเหลือ อุ่มชู เสียสละแก่ผู้มีสมรรถนะต่ำกว่า

นโยบายด้านวิทยาศาสตร์

1. ส่งเสริมความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มนุษยชาติ ด้วยการใช้อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ให้เกิดคุณค่าปลูกฝังความเชื่ออย่าง มีเหตุผล โดยกระบวนการเรียนรู้และพิสูจน์จนเกิดผลที่เป็นจริง

2. พัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งปริมาณและคุณภาพ เพื่อตอบสนองต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก

3. ส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในด้านการวิจัยด้วย การสนับสนุนหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตเพื่อการบริโภคที่ไม่ทำลายระบบนิเวศและ สิ่งแวดล้อม

4. ผลงานทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำไปใช้กับสังคม ต้องแจ้งบอกถึงพิษภัยและ มีกฎหมายรองรับ

นโยบายด้านการสื่อสาร

1. ส่งเสริมการใช้สื่อสารเพื่อการพัฒนา สร้างสรรค์ สร้างอย่างมีการเลือกเฟ้น ด้วยปัญญาให้เป็นคุณค่าประโยชน์ที่จะเกื้อกูล สร้างสันติสุข สร้างความอบอุ่น

สร้างความเจริญงอกงามให้แก่มนุษยชาติโดยเน้นการสอน การแนะนำทั้งวิธีและจัดสรรบริหารให้เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชนส่วนรวมให้มากขึ้นเกิดการเรียนรู้ทางสังคมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

2. ป้องกันและควบคุมการสื่อสารที่ทำลายคุณธรรมและจริยธรรม หรือใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยสิ่งที่เป็นพิษภัยจะต้องมีการสื่อสารถึงกันให้เข้าใจทั่วถึงอย่างรวดเร็ว เพื่อจะได้ระมัดระวังป้องกันอย่างทันทั่วถึง

3. สร้างและปรับปรุงแหล่งหรือเครื่องมือสื่อสารให้พ้นจากการเป็นฐานอำนาจหรือฐานหาผลประโยชน์เพื่อตนเพื่อกลุ่มคณะบุคคลมาเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพื่ออำนาจของปวงประชา

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

1. การผลิตในภาคกิจกรรมและอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นสำคัญ
2. สนับสนุนให้องค์กรชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ป่าต้นน้ำ ลำธาร ป่าชายเลน ป่าบุง ป่าทาม ให้มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์
3. ศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้และช่วยกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลสมบูรณ์อยู่เสมอ
4. ส่งเสริมศึกษาและจัดการเกี่ยวกับขยะอย่างมีระบบ ให้มีประโยชน์สูงสุดและไร้สารพิษ

นโยบายด้านสังคม

ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รู้คุณค่าการพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบต่องานตัวเองและเอื้อเฟื้อผู้อื่น เกื้อกูล ช่วยเหลือ เสียสละต่อผู้อื่นต่อสังคม คือ คุณค่าประโยชน์ของความเป็นมนุษย์แท้จริง ปลูกฝังให้เยาวชนมีความเชื่อ ความศรัทธาในจริยธรรมแห่งความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อสังคม การได้เปรียบ คือ ความเลวร้ายและไร้ค่า การเสียสละ คือ ความดีงามและเป็นประโยชน์

นโยบายด้านศาสนา

1. ส่งเสริมพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ สนับสนุนในด้านงบประมาณ เพื่อให้ศาสนิกชนทุกศาสนาได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนได้ตามความศรัทธาอย่างเสรี
2. สนับสนุนองค์กรทางศาสนาและสถาบันการศึกษาทางศาสนาให้เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจของประชาชนเพื่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในชาติ
3. ปลุกฝังสังคมให้เกิดวัฒนธรรมที่มีศาสนาเป็นหลักยึดสำคัญยิ่งของความเป็นมนุษย์ทุกผู้ทุกนาม

นโยบายด้านการศึกษา

1. ยึดปรัชญา “ดีก่อนเก่ง” โดยส่งเสริมการศึกษาให้เกิดภูมิธรรมบุญนิยม เน้นศีลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา ให้คุณค่าแก่ศีลธรรมร้อยละ 40 เป็นงานร้อยละ 35 และ ชาลยวิชา (วิชาการ) ร้อยละ 25 เพื่อให้เป็นคนดีด้วยศีลธรรมก่อน พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งคนอื่นได้เพราะเป็นงานและมีวิชาการเป็นองค์ประกอบเพิ่ม เป็นการร่วม รู้ร่วมคิด ร่วมสมัย เท่าทันสมัย
2. สร้างความเข้มแข็งของประชาชนทั้งในทางร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ โดยส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบเพื่อสนองต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ทุกวัย ทุกอาชีพ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม
3. ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมจัดการการศึกษาทุกระดับ ทุกสาขา

นโยบายด้านศิลปะ

1. ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและใช้ศิลปะในทางสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความประเสริฐแก่นุษย์ไปสู่ความเจริญอันสูงสุด มีทั้งสุนทรียศิลป์และแก่นศิลป์หรือ สารศิลป์ เป็นสิ่งที่ประกอบซึ่งชวนชักชวนให้เกิดความสนใจในสาระ เป็นคุณค่า เกิดการพัฒนาจิตวิญญาณและชีวิตความเป็นอยู่

2. ให้การศึกษาจนรู้เท่าทันในงานอนาจารหรืองานศิลปะแท้จริง และช่วยกันลดละป้องกันการเกิดขึ้นของงานอนาจาร

นโยบายด้านวัฒนธรรม

1. ไทยต้องมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย
2. ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยมีรากฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นอยู่อย่างสันติสุข
3. ปลุกฝังสังคมให้เกิดวัฒนธรรมในการพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ไปสู่ความเป็นผู้เจริญตามหลักธรรมทางศาสนา

นโยบายด้านสาธารณสุข

1. รณรงค์หลักการ “กันดีกว่าแก้” ส่งเสริมการป้องกันยิ่งกว่าการรักษา แนะนำประชาชนให้รู้จักวิธีป้องกันตนเองจากสิ่งที่มาสังเคราะห์กับชีวิตครอบคลุมไปถึงเรื่องจิตใจ เน้นความสมดุลของชีวิต โดยอาศัยหลัก 5 อ. คือ อาหาร อากาศ อารมณ์ ออกกำลังกาย และอิทธิบาท (มีความยินดีพอใจ มีความเพียร มีความทู่มเท และมีการไตร่ตรองการกระทำเพื่อพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น)
2. ให้บริการทางการแพทย์ที่เป็นไปเพื่อการเกื้อกูล ช่วยเหลืออย่างมีน้ำใจ มีความบริสุทธิ์ใจ เห็นทุกข์ของมนุษย์ในโลกอย่างแท้จริง
3. ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ให้มีคุณธรรม มีคุณภาพและพอเพียงต่อภารกิจ รวมทั้งจัดให้มีการกระจายบุคลากรที่เหมาะสม พัฒนาการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สนับสนุนการวิจัยกับการพัฒนาของภาครัฐและภาคเอกชน
4. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการใช้สมุนไพร เพื่อประโยชน์ในทางการแพทย์และการแพทย์ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทางการแพทย์ และเภสัชแผนไทย

นโยบายด้านการบริโภค

1. เสริมสร้างความเข้าใจในการบริโภคอย่างถูกต้อง รู้จักการกินการอยู่ที่เหมาะสม เป็นคุณค่าประโยชน์ที่ไม่ผลาญพรำ ไม่ทำลาย ไม่มอมเมา ทั้งทางเศรษฐกิจ ทางด้านชีวิตและการเป็นอยู่ตลอดจนจิตใจของตนเองและผู้อื่น ให้รู้จักบริโภคอย่างคนมีภูมิธรรม มีภูมิปัญญาเฉลียวฉลาด ให้ได้กิน ได้ใช้ ได้อาศัยอย่างมีความสุขและเจริญพัฒนา
2. ส่งเสริมการผลิตสิ่งอุปโภคและบริโภคที่จำเป็น ไม่ฟุ้งเฟ้อ มอมเมา และจัดสิ่งที่เป็นอันตรายต่อร่างกายและชีวิต
3. ส่งเสริมการศึกษาให้รู้เท่าทันสิ่งอุปโภคและบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อมอมเมา และลดละเลิก มีการบริโภคที่เป็นอารยะ บริโภคอย่างมีปัญญา มีคุณธรรม ไม่เปลือง ไม่ผลาญ

นโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาติ

1. การมีความสัมพันธ์กับประเทศอื่น เป้าหมายเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลไม่ไขเพื่อคอบโกยผลประโยชน์
2. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาติอย่างมีภูมิปัญญา มีน้ำใจ มีความปรารถนาดี มีสุจริตธรรม โดยคำนึงถึงศักยภาพในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หากว่ายังให้ประโยชน์หรือคุณค่าแก่ชาติอื่นไม่ได้จักสงวนท่าทีสงบเสงี่ยมไว้ก่อน
3. การรับความช่วยเหลือจากชาติอื่น ๆ จะขอรับความช่วยเหลือแต่น้อย โดยจะช่วยเหลือตัวเองให้พึ่งตนเองให้ได้อย่างแข็งแรง ไม่เป็นภาระแก่สังคมโลก
4. ร่วมมือกับประเทศอาเซียนและองค์กรสำคัญระดับภูมิภาคและระดับโลกที่ไทยเป็นภาคีสมาชิกอย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและผลประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ ร่วมกันแก้ไขปัญหาโครงการการเพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งเป็นเรื่องเร่งด่วนอย่างเป็นระบบ สร้างดุลยภาพทางการเมืองระหว่างประเทศเพื่อเป็นเกราะกำลังผลกระทบต่อการเคลื่อนไหวของทุนระหว่างประเทศ
5. ไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกันและยึดถือหลักการต่างตอบแทน รวมทั้งประสานความร่วมมือในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม กสิกรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อมและการปราบปรามยาเสพติด

6. ปรับปรุงระบบข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัย โดยประสานนโยบายระหว่างหน่วยงานราชการด้านการต่างประเทศและเอกชน เพื่อให้ภาคเอกชนได้รับข้อมูล ที่ถูกต้อง ทันสมัย และให้หน่วยงานราชการในต่างประเทศสามารถใช้ข้อมูลให้เป็น ประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างทั่วถึง

ในด้านกิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบัน พรรคเพื่อฟ้าดินยังไม่มีตัวแทนพรรค อยู่ในรัฐสภา จึงยังไม่มีกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบรัฐสภา สำหรับความสัมพันธ์ ระหว่างพรรคเพื่อฟ้าดินกับชุมชนชาวอโศกไม่สามารถแยกจากกันได้ เนื่องจากกำลัง ขับเคลื่อนในด้านต่าง ๆ ล้วนเป็นชาวอโศกทั้งสิ้น

ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวอโศกนั้น ชาวอโศกไม่ได้ละเลยใน ประเด็นนี้ และให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น การไปลงคะแนนเลือกตั้งของ สมณะ/สิกขมาต ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ในฐานะเป็นประชาชนธรรมดาตามกฎหมาย (สันติอโศก, 2550, หน้า 10)

แนวความคิดเรื่องศาสนากับการเมือง

สมณะโพธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2555) มีความเห็นว่า การเมืองกับศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่สุขของ ประชาชนและของมวลมนุษยชาติ การเมืองกับศาสนาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การเมือง คือ การทำงานเพื่อให้มวลมนุษยชาติอยู่เย็นเป็นสุข ศาสนาคือการทำงาน ทางด้านศาสนาที่จะให้ความรู้และนำพาประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขเช่นกัน เว้นแต่ เพียงว่า การเมืองมีการกำหนดตำแหน่งผู้บริหารและข้อกำหนดในการทำงานต่าง ๆ โดยพหุนัยหรือพฤติกรรมของการปฏิบัติทั้งการเมืองและศาสนาล้วนมีจุดหมาย ปลายทางเดียวกันนั่นคือต้องการให้มนุษย์อยู่เย็นเป็นสุข แต่ผู้ปฏิบัติงานการเมือง เป็นผู้ไม่ได้ศึกษาธรรมะและคุณธรรม จึงปฏิบัติในแนวทางที่ไม่มีคุณธรรม การเมืองจึง สัมเหลวและล้มเหลวมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนการศาสนายังเป็นศูนย์รวมของคนที่มี ความนับถือศรัทธาอยู่ แต่หากผู้ที่ดูแลบริหารการศาสนาเป็นผู้ไม่บรรลุนิยามจะถ่ายทอด ธรรมแก่ประชาชนอย่างไม่มีคุณธรรมหรือไม่บรรลุนิยาม เมื่อนั้นศาสนาอาจจะถึงแก่

ความเสื่อมได้เช่นกัน และเมื่อเป็นเช่นนั้นจะพากันเสื่อมไปทั้งคู่ โดยมากประชาชนจะมีแนวโน้มไปในทางวัตถุนิยม โลภีย่หนักกว่าทางศาสนา ยึดถือลาภยศหนักขึ้นเรื่อย ๆ จะว่าไปแล้วผู้ที่เสพทางศาสนามีความลุ่มหลงในทางลาภ ยศ สรรเสริญเหมือนกัน แต่จะไม่ใช่รูปธรรม หรือชัดเจนเหมือนฆราวาส สรุปว่าถ้ามุ่งไปในทางโลกียะไม่ว่าศาสนาหรือฆราวาสจะเสื่อมเหมือนกัน ผู้บริหารฝ่ายฆราวาสจึงพยายามหาทางป้องกันไม่ให้ธรรมะเข้าไปข้องเกี่ยว เพราะจะทำให้ฝ่ายตน โกงกินหรือทุจริตได้ยากขึ้น จึงได้พยายามตัดศาสนาออกจากการเมือง ถึงขั้นออกกฎหมายห้ามศาสนายุ่งเกี่ยวกับการเมือง อ้างว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ จนกระทั่งศาสนาได้สอนเป็นหลักการว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ ทั้งที่ในความเป็นจริงไม่มีกฎหมายใด ๆ ของพุทธศาสนาในเรื่องของการเมืองหรือเรื่องของการช่วยเหลือประเทศชาติ ช่วยประชากร ทั้งนี้ขอยืนยันว่าศาสนาเป็นไปเพื่อประชาชน มีคำรับรองว่า ประโยชน์เพื่อปวงประชาชนตรงกันกับคำว่าประชาธิปไตยสร้างความสุขให้กับปวงประชาชน อนุเคราะห์โลกช่วยเหลือเกื้อกูลโลก เป็นคำยืนยันว่าศาสนาเพื่อมวลชน เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ช่วยมวลมนุษยชาติได้จริง เรียกว่าบริหารโดยธรรม ไม่ได้บริหารด้วยกฎ ด้วยหลักแบบฆราวาส ดังที่ผู้บริหารตั้งกฎเกณฑ์การบริหารกัน ฉะนั้น ถ้าธรรมของศาสนายังบริสุทธิ์และเป็นสิ่งที่ถูกต้องสัมมาทิฐิจริงศาสนาจะเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติมากกว่าการบริหารของทางการเมือง เนื่องจากการเมืองนั้นอำนาจเบื่องบนได้เปรียบน้อยลดต่ออำนาจมวลชนด้านล่างเสมอ ไม่ว่าจะอยู่ในระบอบประชาธิปไตย ในระบอบคอมมิวนิสต์ หรือแม้แต่ในระบอบเผด็จการ ที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดธรรมะ ถ้านักการเมืองสนใจในธรรมจริง จะไม่ยอมจำนนต่อกฎของสังคม ซึ่งใช้กฎหมายเป็นข้อบังคับทางอ้อมให้ผู้ก่อตั้งสมาคม มูลนิธิองค์กรการกุศล จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เป็นต้น

สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้ก่อตั้งให้เกิดแนวอโศก (ไม่เกี่ยงหากจะเรียกว่าลัทธิ) เนื่องจากเมื่อรู้ตัวว่าถึงวาระที่จะทำงานด้านศาสนา จึงเปิดเผยและบรรยายธรรมตามที่มีความรู้จนกระทั่งคนได้ฟังเข้าใจจึงสนใจติดตามศึกษาฝึกฝน และมีผู้ที่ออกบวชด้วยผู้ที่มาปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นฆราวาสที่มาปฏิบัติร่วมกันจนเป็นหมู่คณะ แม้ว่าสมณะโพธิรักษ์จะบวชอยู่ในกระแสหลัก แต่บรรยายธรรมตามที่ตนเชื่อมั่นว่าถูกต้องและได้แย่งอย่างจริงจัง จึงมีพฤติกรรมด้านศาสนาต่างจากศาสนากระแสหลักทั้ง

คำอธิบาย และคำสอนต่าง ๆ การที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อิสระ ไม่มีการกำหนดว่า
 ผู้ใดเป็นบวราหรือเป็นสมาชิกไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนหรืออยู่นอกชุมชนล้วนเป็นอิสระ
 ทั้งสิ้น ชาวอโศกจึงเป็นชุมชนที่มีระบบการบริหารเป็นประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ คือ
 กินใช้ร่วมกัน มีสมบัติส่วนกลาง ทุกคนทำงานเอาเงินเข้ากองกลางเต็มร้อย เหมือนกับ
 การเสียภาษีเต็มร้อย เนื้อหันทันกว่าระบอบสังคมนิยม เพราะเป็นความสมัครใจไม่ได้
 บังคับเหมือนระบบสังคมนิยม ทุกคนมีอิสระเสรีภาพ ชุมชนลักษณะนี้มีความเนื้อหันทัน
 กว่าระบอบสังคมนิยมเพราะสมณะโพธิรักษ์ได้เห็นข้อบกพร่องของระบอบสังคมนิยม
 หรือระบอบคอมมิวนิสต์ที่ต้องล้มละลายเพราะการบังคับกดขี่ คนที่ต้องทำงานเพื่อ
 ส่วนกลางจะไม่อยากทำงานมาก แต่อยากได้สวัสดิการของรัฐมาก แรงงานจึงลดลง ๆ
 จนกระทั่งคนที่ทำงานเลี้ยงคนจำนวนมาก ๆ จะไม่ไหว จึงลดลงไปอีก ช่วงระยะเวลากว่า
 70 ปี ระบอบสังคมนิยมจึงล้ม ต้องเปลี่ยนเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 ซึ่งพุทธศาสนาคือประชาธิปไตยที่แท้จริง มีอิสระเสรีภาพ ทุกคนจะมีจิตวิญญาณ เจริญ
 จริงจัง มั่นน้อม สันโดษ ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัว ลดกิเลสจริง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้ที่ด้อย
 กว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากผู้ที่ยืนอกว่า และเป็นการช่วยเหลืออย่างไม่คิดที่จะข่มเหง
 หรือคิดแบ่งอำนาจว่าเป็นผู้มีบุญคุณ ขอให้ศึกษาสังฆกรรมของพระพุทธเจ้า ให้เกิดเป็น
 สัมมาทิฐิ และปฏิบัติจริง มรรคผลจะเกิดจริง สรุปได้ ว่าสาเหตุที่จำนวนสมาชิกของ
 สำนักสันตอโศกเพิ่มมากขึ้น เกิดจากความศรัทธาเลื่อมใส สำนักสันตอโศกไม่ได้ให้
 คนนับถือหรือเป็นบวราเพื่อที่จะแลกกับลาภยศสรรเสริญ ไม่ได้สร้างให้ใหญ่โต
 เพื่อที่จะล้มล้างกลุ่มใดหรือแย่งชิงอำนาจผู้ใด การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่าง ๆ
 เพราะรู้ว่ามีความสามารถจะทำงานที่เป็นคุณค่าเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ผู้ที่มีความรู้
 ความสามารถมากจะเป็นผู้ช่วยเหลือผู้น้อยอย่างจริงจังอย่างบริสุทธิ์ใจ จึงอยู่ร่วมกันได้
 อย่างสาธารณะ มีกิเลสต้องล้างกิเลสของตน ผู้ที่มีอยู่ต้องสอนผู้ที่เกิดใหม่ มีลูกหลาน
 จึงต้องถ่ายทอดสืบทอดไปเรื่อย ๆ จึงเป็นระบบแห่งวัฒนธรรมประเพณีจารีต การศึกษา
 บทเรียนทุกสิ่งอยู่ในนี้ทั้งสิ้น ชุมชนของสันตอโศกในปัจจุบันมีมากกว่า 9 ชุมชน
 เพียงแต่ใน 9 ชุมชนนี้มีทั้งพุทธสถาน สังฆสถาน มีบ้าน มีวัด มีโรงเรียน โรงเรียน
 จะมีการเรียนการสอนตามกฎหมายของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนเอกชน อาจารย์
 คือ อาสาสมัครในชุมชน และอาสาสมัครที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนที่เป็นชาวอโศกสมัครใจ

มาสอนฟรี นักเรียนได้เรียนฟรี เสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน ชุมชนมีให้ทั้งหมด อุปการะเหมือนลูกหลาน ชั้นเรียนสูงสุดขณะนี้มาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กำลังจะขอใบอนุญาตระดับวิทยาลัย ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นของส่วนกลางจริง ๆ แต่ไม่ได้ใช้อย่างฟุ่มเฟือย เพราะฉะนั้นจึงพอใช้พอกิน เหตุที่ตั้งชื่อว่าบุญนิยมเพื่อต้องการให้คนเรียกว่าบุญนิยม เพราะทางโลกมีเศรษฐกิจทุนนิยม จึงตั้งชื่อนี้ขึ้นมาเพื่อที่จะให้เกิดการเปรียบเทียบ ไม่ได้ต้องการจะล้มล้างกัน เพียงแต่ต้องการให้เห็นว่าบุญนิยมเสนอเศรษฐกิจแบบหนึ่ง ที่มีบ้าน มีประชาชนอยู่ในสังคมเป็นชุมชน มีวัด มีพุทธศาสนา ชุมชนบางแห่งไม่มีชื่อ อโศกลงท้าย มีชื่อหลากหลายไป บางชุมชนยังมีไม่ครบ มีแต่ประชาชน บ้าน ยังไม่มีวัด บางแห่งมีโรงเรียน และวัด แต่ยังไม่มียุทธสถาน ยังมีชุมชนอื่น ๆ อีกมากกว่า 9 ชุมชน มีประมาณ 10-20 ชุมชนย่อย ๆ ซึ่งเป็นกลุ่ม มีสถานที่จับกลุ่มกันอยู่แต่ยังไม่เป็นหมู่วมล มากนัก ลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ บริหารกัน โดยความสมัครใจ พระพุทธเจ้าสอนว่ามีทิวฐิสามัญญตา และมีศีลสามัญญตา ทิวฐิสามัญญตา หมายความว่า มีหลักการ (concept) เดียวกันทุกชุมชน คือ ลดละกิเลส มกน้อย สันโดษ หลักธรรมในพุทธศาสนา ทุกข้อ ไม่ขัดแย้งกัน เพราะฉะนั้น ถ้าทุกคนปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจะไปในทิศทางเดียวกัน มีหลักการเดียวกัน หลักเกณฑ์ต่าง ๆ จะเรียกว่า กฎหมายระเบียบพฤตินัย ประเพณี จารีตจะนำไปสู่จุดเดียวกัน คือ สามัญญตา เพราะฉะนั้น จึงรู้ได้แม้กระทั่งว่า ใครสมควรที่จะต้องเคารพยกไว้สูง รู้อันดับ เช่น สำนักสันตอโศกเป็นส่วนกลางทุกคน เข้าใจ เป็นลักษณะที่คนจะเข้าใจกันด้วยจิตที่ไม่แข่งกัน ไม่ข่ม หรือสร้างอำนาจเหนือกัน ถึงแม้จะเกิดการแย่งชิง ข่มเบ่ง ทะเลาะวิวาทขัดแย้งตามธรรมชาติบ้าง แต่ต้องพยายามปรับตัวเองไม่ให้เกินเลย เพราะทุกคนมีหิริโอตตปปะ ถ้าขัดแย้งกันจะไม่ดี ผู้ใดหยุดก่อน ผู้นั้นชนะ ผู้ใดขัดแย้งหรือทำข่มจะมีตำรวจกลางที่คอยสอดส่องดูแลในแต่ละชุมชนจะมี ผู้นำที่เป็น โดยธรรมเป็นผู้ดูแลโดยสังฆธรรมเสมอเหมือนกับของทางโลก แต่ไม่ได้เป็น นิจเป็นนัย ไม่ได้เป็นการกำหนดอย่างที่เรียกว่าแย่งชิงกัน นี่คือจิตของผู้ที่ได้รับการอบรม แล้ว ถ้าจะเปรียบเทียบสำนักสันตอโศกเป็นเหมือนสถาบันหรือองค์กร เพราะลักษณะ โครงสร้างมีความเป็นสถาบัน แต่สำนักสันตอโศกไม่เคยเสนอตัวว่าเป็นสถาบัน มีผู้รู้ บอกว่าพุทธศาสนาไม่สอนสถาบัน พุทธศาสนามีอิสระเสรี เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นสถาบัน เมื่อใดจะผิด ในความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น เพราะสำนักสันตอโศกเป็นยิ่งกว่าสถาบัน

แต่เป็นสถาบันพิเศษที่เกิดขึ้นด้วยจิตวิญญูณ ไม่จำเป็นจะต้องบังคับให้จดทะเบียนหรือให้มีกฎหมายรองรับ จึงไม่จำเป็นจะต้องกำหนดว่าเป็นศาสนาประจำชาติ หรือกำหนดว่าต้องมีคณะ พระพุทธเจ้าไม่ให้ตั้งใครเป็นใหญ่ แต่ให้บริหารโดยสังฆกรรม เช่น ในวัดมีสงฆ์อยู่เท่านี้ ให้มีหน้าที่ร่วมกัน เสมอภาคกัน มีเรื่องราวใด ๆ ในการประชุมสงฆ์ ให้สงฆ์สมัครเข้าร่วมประชุมได้ ถ้าเป็นพระปกติที่ไม่มีอาบัติ มีความเหมาะสม จะมีสิทธิที่จะเข้าร่วมทำสังฆกรรมด้วย เพราะฉะนั้น จึงมีการกำหนดแต่เพียงว่า ถ้าเป็นคดีเช่นไร จะต้องใช้องค์สงฆ์สักเท่าใด จึงจะเพียงพอในการร่วมกันพิจารณาความจริง พระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ตั้งใครเป็นใหญ่ และไม่ได้ให้ตั้งเป็นสภาถาวร ไม่มีคณะกรรมการถาวร แต่ในปัจจุบันนี้มีการแต่งตั้งทั้งหมด เป็นสิ่งที่ผิดต่อพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้แล้วว่า ต้องเป็นคณะบริหารโดยคณะจะเป็นผู้ตัดสินใจ จะปรึกษาหารือกัน หรือแม้แต่เรื่องคดีความต้องตัดสินใจกันเป็นลักษณะประชาธิปไตย ถ้าจะพิจารณาความ ต้องพร้อมด้วย ใจหทัย พร้อมด้วยจำเลย พร้อมด้วยหลักฐาน พร้อมด้วยหัวข้อ หลักธรรมทุกอย่างพร้อม สงฆ์พร้อมหน้า ธรรมะพร้อมหน้า วินัยพร้อมหน้า ถ้าขาดไม่ครบสภาจะตัดสินใจไม่ได้ และเมื่อองค์สงฆ์ตัดสินใจผิดจะต้องรับผิดชอบ เพราะมีพยานแวดล้อมและหลักฐานจึงตัดสินใจ หรือจะประนีประนอมกัน หรือว่าจำเลยรับสารภาพแล้วจะยุติวิธีการเหล่านี้ พระพุทธเจ้าได้ดำเนินด้วยหลักประชาธิปไตยมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว การบังคับขู่เข็ญหรือเอาอำนาจบาตรใหญ่มาสั่งการนั้นไม่เป็นเรื่องของสงฆ์ พระพุทธเจ้าประกาศธรรมบัญญัติ เรียกว่า ศีล คือ วินัย กฎระเบียบ กฎหมาย ศีลเป็นหลักเกณฑ์ซึ่งหากผู้ใดปฏิบัติจริงจะขัดเกลากิเลสและบรรลุธรรมได้เอง เป็นหลักการสำคัญที่คนมีปัญญายอมรับศีล แต่วินัยต้องบัญญัติขึ้น เมื่อบวชแล้วมีการกระทำความผิดกัน พระพุทธเจ้าจึงต้องตั้งกฎ ตั้งบทบัญญัติเพื่อชำระความ มีการระบุโทษไว้ในวินัย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตั้งศีลสำเร็จและประกาศไปในแคว้นหรือรัฐต่าง ๆ ในสมัยนั้นเป็นยุคที่มีวรรณะ แต่ผู้ที่มาปฏิบัติตามพระพุทธองค์ ความเป็นทาสจะหมดไป พระพุทธเจ้าทรงปลดแอกได้ เพราะฉะนั้น เมื่อพระองค์ไปแคว้นใด ประชาชนจะมาปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ธรรมวินัย หรือธรรมบัญญัติของพระพุทธเจ้า ทุกแคว้นจึงยอมรับพระพุทธเจ้า พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เป็นประชาธิปไตยที่ทันสมัยที่สุด เป็นประชาธิปไตยตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งยึดธรรมะเป็นหลัก คนมีคุณธรรม เป็นอารยะบุคคล จึงเป็นสังคมประชาธิปไตยที่มีธรรม

องค์กรของสำนักสันตติโศกมีความเป็นสถาบัน จากนั้นจึงได้พัฒนามาสู่การเมืองเต็มตัวซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ สำหรับหลักการประชาธิปไตย ถ้ามีการบังคับให้ตั้งพรรคจะไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตย เพราะพรรคการเมืองเกิดได้จากคนที่เข้าใจนโยบายเข้าใจวิถีปฏิบัติหรือแนวคิดของกลุ่ม เห็นด้วยกับแนวคิดกลุ่มเช่นนี้ การจะเข้าหรือออกต้องเป็นไปตามสมัครใจ สำนักสันตติโศกเป็นเช่นเดียวกับพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง จะเข้าหรือออกเมื่อใดย่อมได้

ความเป็นมาของพรรคเพื่อฟ้าดิน เป็นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นโดยไม่เจตนาหรือไม่ได้ตั้งใจ เนื่องจาก นายนิติภูมิ นวรัตน์ มีความคิดว่าแนวคิดสหกรณ์จะกอบกู้สังคม กอบกู้เศรษฐกิจ และประเทศชาติ ได้จึงตั้งพรรคสหกรณ์ เมื่อทำการขออนุญาตตั้งพรรคแต่ไม่สำเร็จ เพราะมีจำนวนสมาชิกไม่ครบตามกฎเกณฑ์ นายนิติภูมิ นวรัตน์ จึงมีความเสียดายในนโยบายและเสียดายหลักการที่ได้ร่างเป็นจุดมุ่งหมายไว้ว่าจะจะเป็นพรรคแบบสหกรณ์ ซึ่งนายนิติภูมิ นวรัตน์ ได้ศึกษาแล้วว่าชาวโศกสามารถทำได้ สามารถที่จะรับช่วงต่อในการตั้งพรรคให้สำเร็จได้ จึงนำเรื่องนี้มาให้สำนักสันตติโศก ในเบื้องต้น สำนักสันตติโศกไม่เคยมีความคิดที่จะตั้งพรรคการเมืองรวมทั้งไม่ต้องการเล่นการเมือง เพียงต้องการจะทำแต่งงานศาสนา แต่นายนิติภูมิ นวรัตน์ ได้พยายามขอร้องจนกระทั่ง สันตติโศกมีความคิดเห็นว่าจะไม่เป็นไร เมื่อตั้งพรรคการเมืองแล้วจะทำไปตามความรู้ความเห็นของชาวโศกว่า ควรจะเป็นพรรคการเมืองอย่างไร ซึ่งแนวคิดของสำนักสันตติโศกไม่ได้แยกการเมืองกับศาสนาอยู่แล้ว ผลสุดท้ายจึงตัดสินใจว่าจะตั้งพรรค (ใช้ชื่อว่าพรรคสหกรณ์ไม่ได้ เพราะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สงวนลิขสิทธิ์ชื่อนี้ เนื่องจากมีกรมสหกรณ์อยู่) จึงมีการตั้งชื่อใหม่จากทั้งหมด 64 ชื่อ เลือกไว้ได้ 2 ชื่อ คือ บุญนิยม กับ เพื่อฟ้าดิน สุดท้ายจึงได้ชื่อเป็นพรรคเพื่อฟ้าดินจนกระทั่งบัดนี้ โดยสมณะโพธิรักษ์เป็นผู้กำหนดโครงสร้างและกติกาของพรรคเป็นแบบบุญนิยม คือไม่มีการแย่งลาภแย่งยศกัน ไม่ทำงานเพื่อแลกกับอามิส ทุกคนจะต้องทำงานฟรี ถึงแม้จะได้เป็นตำแหน่งหน้าที่ ส.ส. เป็นรัฐมนตรี ค่าจ้างและเงินเดือนจะต้องเอาเข้ากองกลาง เพราะเป็นพรรคการเมืองที่เป็นภาคประชาชน ทำงานในภาคประชาชน พรรคเพื่อฟ้าดินจะต้องมีบทบาทต่อไป ในกรณีที่มิจะมีการเลือกตั้ง สำนักสันตติโศกไม่ได้คิดที่จะส่งตัวแทนลงเลือกตั้ง ไม่คิดที่จะสร้างอำนาจรัฐ พรรคเพื่อฟ้าดินมีความตั้งใจว่า ถ้าเมื่อใด

ประชาชนมาขอร้องให้สมัครเป็นตัวแทนของประชาชน ไม่ว่าจะเขตไหนถ้าประชาชนเห็นด้วย ประชาชนจะต้องเป็นผู้เรียกร้องให้ไปสมัคร เมื่อสมัครแล้วจะไม่หาเสียง ในเมื่อประชาชนเป็นผู้ให้ไปสมัครแล้ว เหตุใดจึงต้องหาเสียง หากประชาชนไม่เลือกจะไม่ไปสมัครแต่ถ้าเลือกจึงจะไป นี่คือสัจจะที่ทางพรรคเพื่อฟ้าดินตั้งไว้ ว่าพรรคเพื่อฟ้าดินจะไม่หาเสียง เพราะถือว่าการหาเสียงไม่ใช่ประชาธิปไตย ประชาธิปไตยควรจะเป็นลักษณะที่ประชาชนเลือกเพราะรู้อย่างนี้คือตัวแทนของเขา เป็นคนที่เหมาะสมจะบริหารท้องถิ่น จะเป็น ส.ส. เขต หรือจะเป็นคนที่บริหารทั้งประเทศได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นทางพรรคเพื่อฟ้าดินจึงจะส่งตัวแทนไปสมัคร การที่พรรคเพื่อฟ้าดินส่งสมาชิกสมัครในการเลือกตั้งครั้งนี้ผ่านมานี้ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกในโลกที่สมัครแล้วให้การในช่องไม่เลือกใคร (เลือกโหวตโน) จึงมีผู้กล่าวว่าพรรคเพื่อฟ้าดินวิถีดาร สมัครแล้วไม่ให้เลือกตัวเองและไม่ให้เลือกคนอื่นด้วย กล่าวหาว่า พรรคเพื่อฟ้าดินต้องการจะโค่นล้มการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความไม่เข้าใจในระบอบประชาธิปไตย การโหวตโนเป็นวิธีการแปลกใหม่ การที่พรรคเพื่อฟ้าดินส่งผู้แทนลงสมัครไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะคว่ำบาตร แต่ที่ต้องลงเพราะกฎหมายบังคับว่า หากพรรคการเมืองไม่ส่งสมาชิกลงเลือกตั้ง 2 ครั้งขึ้นไปพรรคจะถูกยุบ พรรคเพื่อฟ้าดินจึงจำเป็นต้องส่งผู้สมัครลงเลือกตั้ง เพราะว่า ในการเลือกตั้งครั้งก่อนพรรคเพื่อฟ้าดินไม่ได้ส่งสมาชิกลงเลือกตั้งแล้วจึงมีสิทธิที่จะไม่ส่งผู้แทนลงสมัครอีกเพียงครั้งเดียวคือครั้งนี้ จึงถือได้ว่าเป็นการตกระไคพลอยใจต้องส่งผู้แทนลงสมัคร แต่พรรคเพื่อฟ้าดินไม่เห็นด้วยกับการเลือกตั้งครั้งนี้ตั้งแต่ต้น พรรคเพื่อฟ้าดินจึงรณรงค์ให้ประชาชนกาช่องที่ไม่เลือกใคร เรื่องนี้จึงมีความซับซ้อนอยู่ และเป็นเรื่องซึ่งถือว่าเป็นวิธีการประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่งที่แปลกใหม่

การวางบทบาททางการเมืองของสำนักสันติอโศก

สมณะโพธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2555) กล่าวถึง การวางบทบาททางการเมืองของสำนักสันติอโศกมาแล้วแต่เหตุและปัจจัย แล้วแต่สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นว่า เรื่องนี้เหตุการณ์นี้สมควรที่จะร่วมด้วยหรือไม่ ถ้าสมควรร่วมจะไปร่วมรณรงค์ ไปร่วมแจ้งประชาชน ให้ประชาชนรู้ว่าควรทำแบบใด ไปให้ความรู้แก่

ประชาชน ให้สังขรณ์โดยไม่ได้บังคับใคร ไม่ได้ซื้อเสียง ไม่ได้หาวิธีให้คนมาเป็นพรรคเป็นหมู่ แต่เป็นการให้ความเข้าใจ ให้ความรู้ ใครเห็นด้วยจึงลงคะแนน สมาชิกของสำนักสันตติ โศกมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งด้วยศีลธรรมหรือพฤติกรรม เป็นองค์รวมที่สามารถดูเป็นรูปธรรมได้ เป็นความร่วมมือ เป็นความเข้าใจตรงกัน สอดคล้องกันเป็นปึกแผ่น เป็นมวลหมู่ เป็นสังฆะจากจิตวิญญาณที่เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์เพื่อประชาชน หลักการนี้อยู่ในหลักสาราณียธรรม 6 คือ (1) เมตตากายกรรม (2) เมตตาวจีกรรม (3) เมตตามโนกรรม (4) สาธารณโภคี (5) สีสสามัญญตา และ (6) ทิฏฐิสามัญญตา

ชุมชนสันตติ โศกเป็นชุมชนแบบอุดมคติหรืออาจจะเรียกว่าเป็นชุมชน “ยูโทเปีย” เพราะมีกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติที่เข้มงวดมาก คือ คนในชุมชนต้องประพฤติศีล 5 ตั้งแต่เด็กจนถึงคนแก่ ต้องปฏิบัติตามศีล ถ้าผิดจะท้วงกัน ถ้าถึงขั้นผิดมากจะไล่ออก ทุกคนต้องมีศีล 5 เป็นอย่างต่ำ ไม่มีมือบายมุข เพราะฉะนั้น ในชุมชนทุกชุมชนไม่มีใครกินเหล้า ไม่มีใครสูบบุหรี่ เป็นต้น ไม่มีจัดจ้านไปด้วยกาม ไม่มีทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น ชุมชนเป็นแบบนี้ทุกชุมชน สำหรับจิตสำนึกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในเบื้องต้นชุมชนยังไม่เข้าใจ แต่เมื่อให้ความรู้และทำความเข้าใจกันไปเรื่อย ๆ ชาวชุมชนจึงเข้าใจ จนกระทั่งทุกวันนี้ชาวโศกไม่มีปัญหาในเรื่องของการเมือง เพราะมีพื้นฐานทางจิตที่เข้าใจแล้วว่า การปฏิบัติงานการเมืองเพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติ เป็นการปฏิบัติเพื่อล้างความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก เป็นแก่นสารสาระที่ ต้องการจะหมดความเห็นแก่ตัว รูปธรรมที่เห็นได้ชัด คือ เมื่อกลุ่มสันตติ โศกไปรวมตัวต่อต้าน กลุ่มของสันตติ โศกจะอยู่ได้อย่างมั่นคงเพราะเป็นผู้ปฏิบัติ มีความอดทน เป็นคนที่อยู่ในศีล 5 เป็นคนอยู่ง่ายกินง่าย ละอุปาทาน ไม่ต้องหรูหรา ไม่ต้องยึดติดอะไรมาก จึงอยู่ได้ อยู่เป็นหมู่ กินส่วนกลาง ใช้ส่วนกลาง ทำงานเพื่อสังคม เป็นพี่น้อง เพื่อนเกิดเพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย

อนาคตของสำนักสันตติ โศก

สมณะโพธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2555) ให้ความเห็นว่า สำนักสันตติ โศกจะยังคงเป็นอยู่อย่างนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ผู้ใดจะมาสั่งให้นักบวชของ

สำนักสันตติโศกสีกนั้นเป็นไปได้ เพราะ เป็นกฎหมายที่ผิดกฎธรรมวินัยและขัดแย้งต่อธรรมวินัย

ประชาธิปไตยในแนวคิดของสันตติโศก

สมณะโพธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2555) ให้ความเห็นว่า นักการเมือง คือ ผู้ที่ไม่แสวงหาอำนาจ คือ ผู้ที่ไม่เบ่งอำนาจ อำนาจอยู่ที่ประชาชน ไม่ใช่ อำนาจอยู่ที่นักการเมือง นักการเมืองต้องอย่าให้อำนาจมาอยู่ที่ตัวเอง ต้องให้อำนาจอยู่ที่ประชาชน เพราะประชาธิปไตยนั้นอำนาจเป็นของประชาชน การเมืองที่สร้างอำนาจใหญ่แล้วรวบรวมหมู่คณะสร้างอำนาจ เพื่อที่จะให้มีสิทธิครอบงำทุกอย่าง เป็นการผิดศีลธรรม

การให้ความรู้แก่ชุมชนในแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสำนักสันตติโศก

สมณะโพธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2555) กล่าวว่า ในการให้ความรู้จะไม่อยู่ในลักษณะบังคับ เพราะว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาอิสรเสรีภาพ กฎระเบียบ วินัย ข้อบังคับจะมีน้อย ถ้าไม่จำเป็นจะไม่มีข้อบังคับ ผู้ใดไม่สมัครใจจะร่วมมือ เช่น ร่วมชุมนุมประท้วง ไม่ชอบ ไม่สบายใจ ในเบื้องต้นอาจจะมีการไม่เข้าใจ มีขัดแย้งบ้างจึงไม่ไป แต่ไม่มีใครว่ากล่าวหรือว่าอะไร เพราะเมื่อเวลาผ่านไป เมื่อมีประสบการณ์ มีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น ผู้ที่ไม่เข้าใจจะเห็นเอง รู้เอง และจะเข้าใจ อันที่จริงผู้ที่ไม่เข้าใจหรือผู้ที่เห็นแก่ตัวจะมีน้อย แต่มีบ้างเหมือนกันเป็นธรรมดา เป็นธรรมชาติ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสันตติโศกเริ่มจากกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมือง

สมณะโพธิรักษ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2555) ให้ข้อคิดเห็นว่า เกิดจากการรวมกลุ่มกิจกรรมที่มีศาสนาร่วม มีธรรมะ มีศีลธรรม มีความนับถือ มีความเลื่อมใส มีความเข้าใจในทฤษฎีในภาพผลของทฤษฎีนั้น ๆ ว่าดีจริง สมาชิกจึงเกิดความเข้าใจ เป็นความเชื่อ มีศรัทธาในภาพผลด้านทฤษฎีและปฏิบัติแล้ว โดยเริ่มจากการให้การศึกษา ให้ปฏิบัติพิเศษ เมื่อปฏิบัติพิเศษแล้วเห็นผล เชื่อในผล และยอมรับ จึงมั่นคง จึงยืนยาว ดังนั้น การรวมกลุ่มจึงมั่นคงยืนยาว

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร กรณีสันตติโศก

การที่สำนักสันตติโศกพยายามตั้งตัวเองเป็นอิสระจากพุทธศาสนา เป็นการท้าทายอำนาจรัฐ เพราะรัฐได้กำหนดว่าพระสงฆ์ในพุทธศาสนาควรมีกิจกรรมตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ และการที่สมณะโพธิรักษ์มีผู้เคารพนับถือจำนวนมากเป็นจำนวนมากจนถึงขั้นเป็นผู้นำ จึงถือเป็นการท้าทายอำนาจรัฐ เพราะฉะนั้น รัฐจึงจับตามอง เพราะอาจจะเป็นการท้าทายอำนาจทางการเมืองได้ และการณ์ต่อมาได้ปรากฏว่าเป็นจริง บทบาททางการเมืองของสำนักสันตติโศก เริ่มปรากฏอย่างเด่นชัดขึ้นเมื่อศาสนิกชนสำคัญ คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง โดยเป็นผู้นำในขบวนการยังเติร์ก ต่อมา พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรีสมัยที่พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ ของสำนักสันตติโศกที่มีอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีการจัดตั้งพรรคเพื่อฟ้าดิน ซึ่งเป็นพรรคการเมืองของสำนักสันตติโศก

กิจกรรมที่มีไขกิจกรรมทางการเมืองสู่กิจกรรม ที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง

จะเห็นได้ว่าสำนักสันตติโศก เป็นตัวอย่างของการรวมกลุ่มชุมชนซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศแยกตัวจากการปกครองคณะสงฆ์ของคณะนักบวชกลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของพระโพธิรักษ์ (คำเรียกขานก่อนกรณีคดีสันตติโศก) จากนั้นจึงได้มีการทำงานเผยแผ่พุทธศาสนาตามแนวทางของตน โดยอ้างอิงหลักการปกครองตนเองจากพระธรรมวินัยเป็นหลัก ลักษณะเด่นของสำนักสันตติโศก คือ มีแนวคิด และการปฏิบัติธรรมในแนวทางพุทธศาสนาที่แยกตัวออกมาจากสถาบันสงฆ์ปัจจุบันของไทยอย่างชัดเจน มีการดำรงรูปแบบลักษณะนักบวชที่ต่างจากพระภิกษุทั่วไป ทั้งนี้ชุมชนชาวโศกถือได้ว่าเป็นชุมชนในอุดมคติรูปแบบหนึ่ง และเป็นชุมชนที่สมาชิกพยายามเข้าถึงอุดมคติดังกล่าว ดังนั้น ชาวโศกจึงมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และยึดถือแนวปฏิบัติที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป

ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในเรื่องของวิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ความสัมพันธ์ทางการเมือง โดยทุกอย่างดำเนินภายใต้กรอบแนวคิดของตนเอง นอกจากนี้สำนักสันตือโสภยังมีแนวคิดที่แตกต่างจากพุทธศาสนากระแสหลักอย่างชัดเจน เช่น การให้ความสำคัญสนับสนุนในเรื่องของการเมือง และการมีแนวคิดที่ว่าศาสนากับการเมือง แยกจากกันไม่ได้

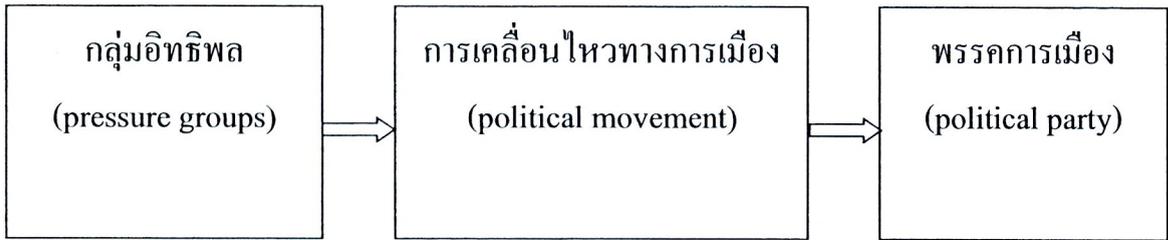
กิจกรรมของชาวโศภเรียกว่าเป็นกิจกรรมครบวงจร ทั้งในแง่ของศาสนา เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แสดงให้เห็นพัฒนาการที่ไม่หยุดยั้งของสำนักสันตือโสภ ซึ่งมีการขยายตัวอย่างช้า ๆ ในระยะแรก คือ เริ่มจากแดนอโศกที่นครปฐม แล้วจึงเกิดสันตือโสภที่กรุงเทพฯ (เขตบึงกุ่ม) ศิริระอโศก ศาสลือโสภ และสีมาอโศก จนในที่สุดได้ขยายตัวไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ในปัจจุบันมีทั้งหมด 9 พุทธสถาน คือ มีครบทั้งวัด บ้าน และ โรงเรียนอยู่ร่วมกันในแต่ละพุทธสถาน อีกทั้งมีชุมชนย่อยอีกกว่า 20 ชุมชน โดยมีศูนย์รวมของกลุ่มอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการดำเนินระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบครบวงจร มีการผลิตทางการเกษตร มีโรงงานหัตถกรรม และมีโรงงานอุตสาหกรรมของชุมชน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มอโศกที่กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ กลุ่มอโศกเหล่านี้จะดำเนินงานเท่าที่ตนเองทำได้เป็นส่วน ๆ โดยในแต่ละส่วนหรือแต่ละศูนย์มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน แต่มีการเชื่อมโยงกันในระบบความคิดและระบบการจัดการแบบลักษณะเครือข่าย ชาวโศภมีความสามารถในการจัดองค์กรเป็นอย่างดี สำนักสันตือโสภเกิดจากการรวมกลุ่มที่มีการจัดการที่เข้มแข็งจนกระทั่งเป็นองค์กร และมีพัฒนาการองค์กรจนกระทั่งก่อตั้งเป็นพรรคการเมือง เป็นตัวอย่างที่ดีของการรวมกลุ่มจากกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง

สรุปได้ว่า จากแนวคิดที่ว่าการพัฒนาการเมือง คือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยให้มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย และกว้างขวาง จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสำนักสันตือโสภในระยะแรก ไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง แต่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทางอ้อม ลักษณะของสำนักสันตือโสภเป็นแนวทางของพุทธศาสนาที่ไม่เหมือนกับวิธีปฏิบัติของพุทธศาสนาทั่วไป

พุทธศาสนาทั่วไปไม่ได้เป็นการจัดตั้ง เว้นแต่การบวช และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องปัจเจกบุคคล หรือถ้าเป็นกลุ่มจะเกิดขึ้นชั่วคราวชั่วคราว แต่ลักษณะของสำนักสันตือโสภ มีลักษณะที่คล้ายกับการเมืองหลายประการ เช่น มีอุดมการณ์ที่แตกต่างไปจากผู้อื่น และเรียกร้องให้ผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกยึดมั่นในอุดมการณ์และคำสอนของผู้นำ มีวิถีชีวิตที่จัดเป็นระเบียบ และมีการจัดตั้งทั้งระบบชีวิตประจำวัน และระบบชีวิตในชุมชน ด้วยเหตุนี้ เมื่อคนเข้าร่วมในสำนักสันตือโสภแล้วจะแตกต่างไปจากพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปที่ไม่ได้มีความผูกพันกับวัด พระ และพุทธศาสนิกชนอื่น เหมือนดังที่เป็นอยู่ในสำนักสันตือโสภ โดยรวมแล้วสำนักสันตือโสภจึงนับได้ว่า เป็นตัวอย่างเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง อันเป็นรากฐานที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การที่คนมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมร่วมกัน แม้จะไม่ใช่กิจกรรมทางการเมืองโดยตรง แต่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คนเกิดความตื่นตัว และมีการรวมตัวกันในลักษณะที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ทั้งนี้ในการรวมตัวกันจากกิจกรรมที่มีใช่กิจกรรมทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสำนักสันตือโสภสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการเมืองให้เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ Pyc ที่สรุปว่า แนวคิดพัฒนาการเมืองให้เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อีกทั้งมีความสอดคล้องกับ แนวคิดของ Milbrath ที่สรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้น (hierarchy) จากน้อยไปหามาก คือ เริ่มจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง โดยที่พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงจากผู้ไม่สนใจทางการเมืองไปสู่ผู้ที่สนใจทางการเมืองได้ และในส่วนของผู้ที่สนใจทางการเมือง บุคคลจะมีพฤติกรรมเกี่ยวพันทางการเมืองจากลำดับต่ำไปสู่ลำดับสูงได้ตามลำดับขั้น ซึ่งชาวอโศกมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีจุดเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มจากสิ่งที่มีใช่กิจกรรมทางการเมืองแล้วจึงนำไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง แสดงให้เห็นพัฒนาการของการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มอิทธิพล จากนั้นจึงได้พัฒนาจากกลุ่มอิทธิพลเข้าสู่การเคลื่อนไหว

ทางการเมือง และสุดท้ายพัฒนาเป็นพรรคการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ที่มีลักษณะ (ดังแสดงในภาพ 14)

ภาพ 14 พัฒนาการของกลุ่มอิทธิพลเป็นพรรคการเมือง